

הרב נחום רפאלי

שו"ע יו"ד הלכות ספר תורה

רעד שצריך לכתוב אותה לשמה ודין תיקון האותיות

וזיונן. וכו' ז' סעיפים:

א [א] * צריך שיאמר הסופר כשיתחיל לכתוב ספר זה אני כותב לשם קדושת ספר תורה ומספיק לכל הספר:

באר הגו"ה

רעד א הרא"ש בהס"ט אמה שכתב שם בשם רבי' צרוך שנתספק אי סגי מחשבה לפי שמנינו פיגול דכתיב ביה לא יחשב ובעיני דבו' ותרומ' ויטלה בלא דבו' רק במחשבה וכו' וסיים שם אמנם בשעת האזכרות לריך שיחשוב לשם קדושת השם כדאמרינן בגיטין דף נ"ד ע"ב כל ס"ת שאין כל האזכרות שבו כחובין לשמן אינו שוה כלום ונלע"ד שדענדינן במחשבו' לכה סגי שהרי הרמב"ם וסמ"ג כתבו דפיגול הו' במחשבה בלא דבור וגם הראב"ד לא השיגו בזה וכ"כ הסמ"ג שצריך לכתבו לשמו מדאמרינן בגיטין דף מ"ה ע"ב

ביאור הגר"א

רעד [א] לריך כו'. כמ"ס בגטין מ"ה ז' ורשב"ג עיבוד כו' ומשמע דסתמא לאו לשמה עד שיכוין ועמוס' דע"ז כ"ז א' ד"ה וכו' כו' ונקטפק בפה"ת אס די

באורים לבאור הגר"א

[א] כמ"ס בגטין מ"ה ב' "ומעשה בעובד כוכבים אחד בצידן שהיה כותב ספרים והתיר רשב"ג ליקח ממנו, ורשב"ג עבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי (בתמיה, רש"י) דתניא ציפן (לתפילין) זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה ואע"פ שלא עבדן לשמן, רבי שמעון בן גמליאל אומר אפילו עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדן לשמן!" הרי שלרשב"ג בעי עבוד לשמן¹. ומשמע דסתמא לאו לשמה עד שיכוין² ועמוס' דע"ז כ"ז א' ד"ה

1 וכו' בחוס' שם ד"ה עד שיעבדן לשמן "כרשב"ג קיי"ל דבעי עבוד לשמה".

2 כוונת רבינו לאפוקי מדעת כמה מהראשונים דס"ל דסתמא דכתיבת סת"מ לשמן קיימי, והם התוס' ר"ש משאנן שכ' בע"ז כ"ז א' "וניחא נמי הא דאמרינן בפ' השולח (גיטין מה): ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מין ומסור ואשה ועבדים וקטן וישראל משומד פסולים שגא' וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה דאתי קרא למעוטי גוי, הא לאו קרא מטעם לשמה לא מיפסל דסתם לשמן קיימא. והא דאמר בפ' הניזקין (גיטין נד): אזכרות שבו לא כתבתם לשמן דמשמע לישנא דסתם עבד מדלא קתני כתבתם שלא לשמן (ומזה מוכיח תוס' דסתמא לאו לשמן) לאו דווקא כדמוכח בשמעתא קמייתא דזבחים דאין לדקדק בזה

ב - צריך שיהיה לפניו ספר אחר שיעתיק ממנו שאסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב [בן] ג וצריך שיקרא כל תיבה בפיו קודם שיכתבנה:

באר הגו"ה

רש"ג עיזוד לשמן נעי כתיבה וכו': ב מימרא דרבי יוחנן מגילה דף י"ח ע"ג ומנחות דף ל"ג ע"ג: ג סמ"ג מצרייחא נ"ג דף ט"ו ע"א הקצ"ה אומר ומשה אומר וכותב וכו"כ

ביאור הגר"א

נמשכה או עד שיאמר נפיו וע"ל ר"ס רע"א וצליקוטיס שס ועצה"ג: [בן] וצריך

ביאורים לביאור הגר"א

וכי שכ' "והוא הדין בס"ת צריך שיאמר בפירוש בתחלת הכתיבה אני כותב לשם תורת ישראל והאזכרות לשם קדושה דסתמא לאו לשמו קאי וכן משמע פרק הניזקין (גיטין נ"ד ב') אזכרות שלו לא כתבתי לשמן, משמע לא פירשתי לשמן דאי סתמא כשר עד שיפרש שלא לשמן היה לו לומר כתבתים שלא לשמן, וכן משמע נמי בפרק השולח (שם מה:) גבי רשב"ג שהתיר בצידן ליקח ספרים מעובד כוכבים מקשה רשב"ג עבוד לשמן בעי כתיבה לא בעי?! ומדפסיל כתיבה בעובד כוכבים ש"מ דסתמא לאו לשמן דאי סתמא לשמן ליתכשר כמו במילה (דלעולם עכו"ם סתמא קא עביד גבי מילה דסתמא לשמה קאי כל זמן שאינו עושה לשם הר גריזים א"כ בעכו"ם דסתמא קעביד כשרה, תוס' שם). ונסתפק בסה"ת (סימן קצ"ב) אם די במחשבה או עד שיאמר בפיו וע"ל ר"ס רע"א ובלקוטיס שם (דמסתפק כי בתרומה סגי במחשבה ובפגול דווקא דבור ע"ש) וע' באר הגו"ה שכ' "ונלע"ד שבדיעבד במחשבה לבדה סגי שהרי הרמב"ם וסמ"ג כתבו דפגול הוי במחשבה בלא דבור וגם הראב"ד לא השיגו בזה".

דגבי גט נמי הא קתני כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול אע"ג דסתמא נמי פסול ולא קתני שלא נכתב לשם אשה. וכ"כ בתוס' רבינו אלחנן שיש לפרש לא כתבתים לשמן כמו כתבתים שלא לשמן (אלא שבסוף דבריו משמע שמסיק כרבו שמסתמא לאו לשמו קיימי ע"ש) וכבר הוזכרו שניהם במרכזי הלכות קטנות סי' תתקמ"ט וכ' שם עוד שאף לרש"י נראה דס"ת סתמא לשמה קיימא דמהיכא תיתי דפסולה כשכתב ישראל בסתם דסברא הוא מסתמא כיון שכותב ס"ת לקרות בו או ללמוד בו ולא גרע מזבחים דבעי לשם ששה דברים ואפ"ה אם לא אמר בפירוש כשר, וכ"כ הב"י סי' רע"ד בשמו. אמנם דעת רבינו נתוס' ע"ז כ"ז א' וכרוב הפוסקים שסתמא לאו לשמה וכמשמע מגיטין נ"ד ב' אזכרות שבו לא כתבתי לשמן, ולא אמר אזכרות שבו כתבתי שלא לשמן, ומה שקשה ע"ז שא"כ מדוע צריך קרא וכתבתם וקשרתם לפסול גוי כבר תירץ תוס' בע"ז שם דתני עכו"מ אגב אשה וקטן. (וכ' מקדש מעט רע"ד ס"ק ח' ורוב פוסקים קמאי וכתראי פוסלים סתמא ובש"ע לא הובא דעת המכשירים. ועי"ש בגדולי הקדש בדעת הרמב"ם).

ג ד יכתוב כתיבה נאה ומיושרת [גן] תמה [דן] ואם כתב אל"ף
למ"ד ביחד כזה ו אינו כשר:

באר הגוף

הרמב"ם בהלכות ס"ת וש"פ: ד נרייתא שנת דף ק"ג ע"ב: ה נרייתא שס דף ק"ג
ע"ב אף על גב דוכתבס גבי תפילין ומזוזות כתי' ילפינן ספרים מינייהו: ו הרא"ש

ביאור הגר"א

שיקרא כו'. עמ"ש בא"ח סי' תרל"א ס"ב בהג"ה: [גן] תמה. שנת ק"ג ב' ומוקמינן
במנחות ל"א ב' הריא נרייתא נס"ת ועמוס' שס ד"ה עשאה כו': [דן] ואס כו'.

ביאורים לביאור הגר"א

[ב] עמ"ש בא"ח סי' תרצ"א ס"ב בהג"ה "גם צריך לכתבה מן הכתב ולהוציא
כל תיבה מפיו קודם שיכתבנה כמו בספר תורה" נוכ' שם הגר"א מנחות ל' א'
(עד כאן) (שמונה פסוקים אחרונים שבתורה) הקב"ה אומר ומשה כותב ואומר
מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע כמה שנאמר להלן ויאמר להם
ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו),
וע"ש תוס' ד"ה ומשה כותב (דיש ספרים דגרסי ומשה אומר וכותב וכגירסת
הקונטרס, וחומרא היא לכותבי ס"ת ומזווה ותפילין ושמונה פסוקים אחרונים
לא היה משה אומר אחריו מרוב צערו וכן ברוך לא היה אומר אחריו משום
דקינות הוה) וכ"כ המרדכי בה"ק (תתננו) תתקנ"ו מכאן יש להוכיח דס"ת
תפילין ומזוזות הסופר צריך להוציא בפיו ולקרות הוא בעצמו פן יטעה, וכ"כ
כל הפוסקים וכ"פ בטוש"ע י"ד סי' רע"ד ס"ב ומשמע דאף שכותב מתוך
הכתב (צריך שיקרא כל תיבה בפיו קודם שיכתבנה) דהא ס"ת א"א לכותבה
שלא מן הכתב, ומ"ש בסי' ל"ב סל"א "אם אינו כותב מתוך הכתב לא יכתוב
על פה שמקרא אותו אחר אא"כ יחזור הוא ויקרא בפיו" (דמשמע שאם כותב
מתוך הכתב א"צ לקרות כל תיבה) תפילין שאני ועמ"א שם (ס"ק מ"ב שכ'
משמע דכשכותב מתוך הכתב א"צ לקרות כל תיבה, וצ"ע דבי"ד סי' רע"ד ס"ב
משמע דאעפ"כ צריך לקרות, ואפשר דעתו להקל בתפילין מאחר דמגרס גריס
(וא"כ א"צ לכתוב מן הכתב ולהכי הוי הכתב תועלת דא"צ לומר בפה משא"כ
בס"ת שצריך מן הדין לכתוב מהכתב, ד"א) והוא (מ"ש בתפילין דכותב מן
הכתב א"צ לקרות) דעת הר"י אסכנדרני שדייק מלשון הסמ"ג שכת' "ואסור
לאדם אחר להקרות הסופר אא"כ חוזר הכותב וקורא בפיו קודם שיכתוב שלא
יטעה" (דמשמע שאם מעתיק מתוך ספר א"צ לחזור ולקרות), ולא דק (הרי"א)
דלרבותא נקט (הסמ"ג) אע"ג דכשאחר מקרא אותו (שלכאורה עדיף מכותב
מתוך הכתב) ול"ל לטעות כמ"ש בברכת כהנים (בסימן קכ"ח סי"ג שהש"ץ
מקרא לכהנים מלה במלה בכדי שלא יטעו, ד"א) מ"מ צריך להוציא בשפתיו
כמו שמצינו במשה אע"ג שהקב"ה אומר מ"מ משה חוזר ואומר, וכ"ד כל

ביאור הגר"א

כנ"ל דעני תמה שיהיו כל אותיותיה שלמים כמש"ס ועוד שאין מוקף גויל כמ"ט

ביאורים לביאור הגר"א

הפוסקים שלא חלקו וכ' ס"ת תפילין ומזוזות צריך להוציא בשפתיו אע"ג שס"ת צריך מן הכתב³.

[ג] **שבת ק"ג ב'** "וכתבתם שתהא כתיבה תמה שלא יכתוב אלפין עינין עיינין אלפין, ביתין כפיין כפיין ביתין, גמין צדין צדין גמין, דלתין רישין רישין דלתין, היהין חיתין חיתין היהין, וויין יודין יודין וויין, זיינין נונין נונין זיינין טיתין פיפין טיתין, כפופין פשוטין פשוטין כפופין, מימין סמכין סמכין מימין, סתומין פתוחים פתוחים סתומין, פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה סתומה לא יעשנה פתוחה, כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה או שכתב שלא בדיו או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגזוו" ומוקמינן במנחות **פ"א ב' ההיא ברייתא בס"ת** "איבעיא לה (מזוזה שכתבה) שתים שלש אחת (היינו כשירה, רש"י) מהו, אמר רב נחמן בר יצחק כל שכן שעשאה כשירה (דכשרה) מיתבי עשאה כשירה או שירה כמותה פסולה! כי תניא ההיא בס"ת", **ועתו' שם ד"ה עשאה כשירה שכ'** "מכאן משמע הא דתניא בפ' הבונה (שבת קג:) כתבה כשירה או שכתב השירה כיוצא בה או שכתב שלא בדיו או שכתב האזכרות בזהב הרי אלו יגזוו בס"ת מיירי דהא מוקמינא לה הכא בס"ת".

[ד] **כנ"ל דבעי תמה שיהיו כל אותיותיה שלמים**⁴ כמש"ס בשבת ק"ג ע"ב

3 וכן הגר"א באור"ח ל"ב ס"ק ע"א "כן דייק הרי"א מלשון סמ"ג וליתא דלעולם צריך לקרות בפיו".

4 הנה בגמ' שבת ק"ג ע"ב איתא וכתבתם שתהא כתיבה תמה שלא יכתוב אלפין עיינין וכו'. וכ' הדרישה בס"י רע"ד סק"א שדעת הרי"ף ומרדכי שפי' של תמה הוא שלא יעשה אלפין עיינין וכו' (שלא תפסל צורת שום אות ע"י סע' ה') ואלו דינו של ר"י א"ר שאות שאין לה היקף גויל פסולה (מנחות כ"ט ע"א) אינו נובע מדין כתיבה תמה (וכ' הב"ח בס"י ל"ב שהוא הל"מ) וכן משמע מהב"י (שבדין היקף גויל ציין למנחות כט'). ואלו דעת הטור והרא"ש ותוס' (גיטין כ: ד"ה לא) שפירוש של כתיבה תמה היינו שיהיה מוקף גויל, ושלא יכתוב אלפין עיינין וכו' זהו דין בפנ"ע והם גורסים "ולא יכתוב" בוא"ו. (דס"ל שאם כותב במקום אל"ף עיי"ן כמשמעות הגמ' בשבת אין זה פסול בתמות ושלמות האות אלא שצריך האות חסרה וא"כ מוכרחים לפרש כתיבה תמה לענין היקף גויל. אבל הרי"ף סבר שמה שאמרו שלא יכתוב אלפין עיינין פירוש שיזרה בכתיבת האלף שיעשנה כתקונה שלא תהא נראית כע' שבקל יכול לבא לידי טעות בכתיבה כידוע לסופרים וזה משמעות כתיבה תמה) וא"ש מ"ש הרא"ש בחשובה שאם כתב אל"ף למ"ד ביחד אינו כשר דבעינן כתיבה תמה שתהא מוקפת גויל, דהוא לשיטתו. ומרבירי הגר"א עולה שמסכים לדעת הרי"ף ומרדכי וב"י, שהרי בדין תמה ציין לשבת ק"ג וכן בסע"י ה' שלא תפסל צורת האות ציין לשם ואלו בדין היקף גויל (סע' ד') ציין למנחות כט ע"א, ובמיוחד משמע ממ"ש כאן בכ' אל"ף ולמ"ד ביחד דבעי תמה שיהיו כל אותיותיה שלמים ועוד שאין מוקף גויל, אלמא שדין היקף גויל לא קשור לדין כתיבה תמה. עוד יש להעיר

ד [ה] י צריך שכל אות תהא מוקפת גויל מארבע רוחותיה שלא

באר הגולה

נתשובה כלל מ"ז: ז מימרא דרב יהודה אמר רב כל אות שאין גויל מקיפה מד' רוחותיה פסולה מנחות דף כ"ט ע"א וכ"כ הרמב"ם בפ"י מהס"מ והאריך הרשב"א בה נתשוב:

ביאור הגר"א

בס"ד: [ה] לריך כו'. פ"ג דמנחות וכמס"ל סי' רע"א ס"ג דעיקרה בס"מ איתמר:

ביאורים לביאור הגר"א

(שלא יכתוב אלפין עיינין וכו') ועוד שאין מוקף גויל כמ"ש בסע' ד' "צריך שכל אות תהא מוקפת גויל מארבע רוחותיה שלא תדבק אות בחברתה".

[ה] פ"ג דמנחות (כ"ט ע"א) דאמר רב יהודה אמר רב כל אות שאין גויל מוקף לה מארבע רוחותיה פסולה וכמ"ש סי' רע"א ס"ג דעיקרא בס"מ איתמר דתפילין פסולים אגויל ומזוזה לכתחילה אדוכסוסטוס.

שאם כתב אות מופסקת לשתים ואינה גולם אחד גם כן הוי פסול בכתובה תמה וכמ"ש הגמ"י פ"א מתפילין ס"ק צ "מורי רבינו פסיל לי תפילין שהיו של אבא מורי זלה"ה רק כשביל שלא היו מקצת יודין שעל האלפין ומקצת יודין שבשינין ומקצת רגלי התוין נוגעין לגוף האות כו' וכתב לי שלא גרע מקוצו של יו"ד דאמרינן בפ' הקומץ דמעכב ובעינין כתיבה תמה שלימה ולא פסוקה ושבורה כדאמרינן וכתבתם כתיבה תמה כו' ושוב אמר שיכולים לתקן רק כשנעשו תחלה שתנוק דלא חכים ולא טיפש מכירם כו' ולא מקרי שלא כסדרן וכ"כ בשו"ע או"ח סי' ל"ב סע' כ"ה "... או שהיתה אות אחת חלוקה לשתי אותיות כגון צד"י שכתב יו"ד נו"ן או שי"ן שכתבה עי"ן יו"ד או חי"ת שני זייני"ן ואחר שכתב לפניו חזר ותקנן הוי שלא כסדרן ופסולים וכו' וה"ה שאם לא היו מקצת יודי"ן שעל האלפין והשיני"ן והעיני"ן ורגלי התוין נוגעים בגוף האות ותינוק דלא חכים ולא טפש מכירם שאע"פ שכתב לפנייהם יכול לחזור ולתקנם דכיון דצורת האות היתה נכרת ליכא משום כתבן שלא כסדרן. וכן כתב בבאור הגר"א שם שאות החלוקה לשתי אותיות זהו פסול בכתובה תמה וז"ל שם: "או שהיתה אות כו' זהו מן הפסולין דברייתא דשבת הג"ל (ק"ג ע"ב) שנדמה לאותיות אחרות וכן ברישא נגע רגל האלף בגג האלף שנשתנה צורת האות וכמ"ש סי' ל"ו ס"א (שני הפסולים) שלא תשתנה צורת שום אות מהן ולא תדמה לאחרת, משא"כ בסיפא (בפרוד אותיות שתנוק מכירם)". ולכאורה משמע מדברי הגר"א שפרוד אותיות שתנוק מכירם אינו מן הפסולים שהוזכרו בשבת ק"ג מדין כתיבה תמה. ואלו מדברי הגמ"י מפורש שגם זה פסול מדין כתיבה תמה אלא שניתן לתיקון דאין בזה משום שלא כסדרן, וכדי שלא נאמר דפליגי צ"ל שהוזכרו שם פסולים לכתחילה ופסולים דיעבד, דמ"ש וכתבתם כתיבה תמה כלל בזה לכתחילה ובדיעבד ומה שפרט שלא יכתוב אלפין עיינין וכו' וסיים הרי אלו יגנוזו קאי בפסולים דיעבד דווקא.

ר"ל דאף שבגמ' מיירי גבי מזוזה מ"מ דין זה של רב יהודה אמר רב ודאי נאמר בעיקר בס"מ כמו שהוכיח הגר"א בס' רע"א.

תדבק אות בחברתה ^ה אלא יהא ביניהם כחוט השערה [ו] ולא יהיו מופרדות הרבה זו מזו כדי שלא תהא תיבה אחת נראית כשתים [ז] ויהיה בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה [ח] ולא יקרבם ביותר שלא יהיו שתי תיבות נראות כאחת ^ט ואם שנה שהרחיק בין האותיות עד שהתיבה נראית כשתים או שקירב שתי תיבות עד שנראות כאחת פסול:

ה ^י צריך שלא תפסל צורת שום אות עד שאינה נקראת [טז] או דומה לאות אחרת [יז] בין בעיקר הכתיבה [יא] בין בקרע בין בנקב שניקב בה בין במשטוש: [יב] (ויכול ליטול דיו מן אות הכמוז כשצריך לדיו (הגהות מיימוני פ"ב) או שרונה לגלול הספר) (הרא"ש כלל ג'): :

באר הגולה

ח צרי' שם דף ל' ע"א: ט רמז"ס ספ"ס מהס"ס וכתב שנרא' כשמים לתינוק שאינו רגיל מעובדא דלקמן: י מעובדא דההוא דליפסק ליה ו' דיהרג וכו' ואל' זל אימי

ביאור הגר"א

[ו] ולא יהיו כו'. כמ"ש למטה: [ז] ויהיה צין כו'. מנחות שם: [ח] ולא כו' ולא כו'. כמ"ס רפ"ב מניחין כו' אם עירב כו': [ט] או דומה כו'. שנת שם: [יז] צין כו'. שם: [יא] צין כו'. מנחות שם: [יב] ויכול כו'. עש"ך: [יג] ספר כו' ואפי' :

ביאורים לביאור הגר"א

[ו] כמ"ש למטה (במ"ס רפ"ב הפסיק באמצע השם (תיבה, גר"א שם) אל יקרא (כו).

[ז] מנחות שם ל' א' "ובין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה".

[ח] במ"ס רפ"ב "מניחין בין שם לשם כדי שיהיו נכרין ובאותיות כדי שלא יהא מעורבבין אם עירב את האותיות או שהפסיק באמצע השם אל יקרא בו" (אלמא כשם שאין לערב האותיות כך אין לערב את התיבות).

[טז] שבת ק"ג ב' "וכתבתם כתיבה תמה שלא יכתוב אלפין עיינין וכו'".

[יז] שם שבת ק"ג (ממ"ש שלא יכתוב משמע דמיירי בעיקר הכתיבה).

[יא] מנחות כ"ט ב' "ראמי בר תמרי דהוא חמוה דרמי בר דיקולי אפסיקא ליה כרעא דוי"ו דויהרג בניקבא אתא לקמיה דרבי זירא א"ל זיל אייתי ינוקא דלא חכים ולא טפש אי קרי ליה ויהרג כשר אי לא יהרג הוא ופסול".

[יב] עש"ך ס"ק ה' שכי' "דנהי דמשום אכחושי מצוה ליכא (כיון שנכתבה התורה ויש כאן מותרות דיו הרי אינו שואב מגוף האות שהרי הגוף הדיו נדבקת בקלף ונשרשה שם, נקה"כ) מ"מ משום בזוי איכא ליטול מהשם לכתוב תיבה אחרת או

ו צריך לזוהר בתיקון האותיות ובזיוגן כמו שנתבאר באורך בהלכות
תפילין סימן ל"ב וסימן ל"ו:

ז יגן י"א ספר המנוקד פסול יב ואפילו הסירו ממנו הניקוד יג וכן
ספר שיש בו פיסוק פסוקים פסול:

הגה [יד] ודוקא שעשה הפסק גדיו אצל אס הניח אור צין הפסוקים כל שאין צו שיעור
פרשה כשרה (משנות רי"ז"ש) וספר תורה שעירצו צו האותיות כמו נגע אינה פסולה
אצל לכתחלה אין לעשות כן (שם סימן קמ"ו):

באר הגולה

ינוקא שם דף כ"ט ע"ב ומהא דניקב חוכו של ה' שם ע"א: יא הגהת מיימוני פ"י בשם מ"ס
ובמשנות להרמב"ן נתן הטעם משום דאין לנו אלא כנתינתו מסיני: יב רבינו ירוחם: יג הרי"ז"ש
במשנות ושכן כ' הרשב"א:

ביאור הגר"א

כו' וכן כו'. במ"ס פ"ג הלכה ז' ספר כו' גרפו כו': [יד] ודוקא כו'. כיון שאין
צו שיעור סתומה ובמ"ס פ"א הלכה י' רלוף שעשאה מקורג כו' היינו כשיעור
סתומה: (ליקוט) ודוקא כו' כל כו'. ממ"ש בפ"ב דשבת (ק"ג ב') עשאה כשירה ובשירה
אמרינן במ"ס שר"ך שיניח כשיעור סתומה כמ"ש הרא"ש בשם רמב"ם וכ"כ הרי"ז"ש
בסי' רפ"ו מדברי הרמב"ם ואמר עשאה כשירה משמע דוקא כשיעור סתומה וע"ל
סי' רע"ג ס"ג ואם אין כו' יניח חלק כו' ושם ס"ד נודמנה כו' ואם לאו מניח כו'
(ע"כ):

ביאורים לביאור הגר"א

ליטול מהס"ת לכתוב דבר של חול ולמ"ד דאין מדליקין מנר מצוה לנר של חול
משום בזוי מצוה כמו שנתבאר באר"ח סי' תרע"ד ה"ה הכא אסור א"כ שנוטל
הדיו כדי שתתייבש מהר ולא להשתמש בו דבר (דאז עושה בשביל כבוד התורה,
נקה"כ) וכן נראה ל"י.

[יג] במ"ס פ"ג ה"ז "ספר שפסקו ושנוקד (לנוסחת הגר"א שנקדו או שפסקו)
ראשי פסוקים שבה אל יקרא בו, גורפו (שחזר ומחק הנקוד, נ"י) או שעירב בו
את האות אל יקרא בו".

[יד] כיון שאין בו שיעור סתומה, ובמ"ס פ"א הלכה י' "רצוף שעשאה
מסורג (תיבות שצריכין להיות סמוכין כתב נפרדין, נ"י) אל יקרא בו" היינו
כשיעור סתומה (ולכך פסול, אבל כל שלא הניח אור כשיעור פרשה סתומה
כשרה כמ"ש רמ"א).

[לקוט] ממ"ש בפ"ב דשבת (ק"ג ב') עשאה כשירה הרי אלו יגנו, ובשירה
אמרינן במ"ס שצריך להניח כשיעור סתומה כמ"ש הרא"ש בשם בה"ק
הלי' ס"ת פי' י"ד ז"ל "וצורות השירות מפורש במסכת סופרים (פי"ב) שירת
האזינו יש באמצע כל שיטה ריוח כשיעור הפרשה הסתומה" וכ"כ הריב"ש

רפב לנהוג כבוד בספר תורה ודין תשמישיה. וכו' י"ט
סעיפים:

א [א] * חייב אדם לנהוג כבוד גדול בס"ת ומצוה לייחד לו

באר הגולה

רפב א לשון הטור ומד' הרמב"ם סוף הס"ת: **ב ל' הרמב"ם** שם מציעא דלפשטא קידושין

ביאור הגר"א

רפב [א] חייב כו'. פ"ד דלצנות ופ"ג דמ"ס ופ"ג דנרכות (י"ח א' כ"ד א' כ"ו א') ופ"י

ביאורים לביאור הגר"א

בס"י רפ"ו מדברי הרמב"ם ז"ל "ובשירה ג"כ אין ספק אצלי שצריך להניח ריוח כשעור פרשה סתומה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בצורת שירת האזינו (פ"ח מהל' ס"ת) כל שיטה ושיטה יש באמצעה ריוח אחד בצורת הפרשה הסתומה וכו', ונראה שגם על שעור הריוח אמר כן⁶ אלא שבשירת הים בשטה שיש בה שני אורין מניח שני הריוח בין שניהם וכ"כ הוא ז"ל בשירת הים ושאר השטות אחת מניחין באמצעה ריוח אחד ואחת מניחין הריוח בשני מקומות וכו' ומדקאמר מניחין הריוח משמע שיש שיעור לו אלא שבאותה שיטה חולק אותו לשני אורין", **ואמר בשבת (ק"ג ב')** **עשאה כשירה** הרי אלו יגזו משמע דווקא כשעשה ריוח כשעור סתומה אבל בהשאר ריוח פחות מזה לא פסל. **ועיין לעיל ס"י רע"ג ס"ג ג' שכ' "ואם אין מקום כדי לכתוב ג' בתוך הדף יניח המקום חלק" ושם ס"ג ד'** "נודמנה לו תיבה בת עשר אותיות או פחות או יותר ולא נשאר מהשיטה כדי לכתוב את כולה בתוך הדף אם יכול לכתוב חציה בתוך הדף וחציה חוץ לדף כותב **ואם לאו מניח המקום פנוי ומתחיל מתחלת השיטה**" שמכל זה משמע ג"כ שהנחת ריוח איר לא פוסלת כל שאין בריוח שעור פרשה.

[א] פ"ד דאבות משנה ו' ר' יוסי אומר כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות וכל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות". **ופ"ג דמ"ם הל' י"א** "לא יניחו הכותבין דיו בקולמוס ע"ג הכתב וכו' לא ישמט אדם ס"ת מחיקו ויחלצנו שנוהג בו דרך בזיון וכו'", **ושם הל' י"ב** "לא יתנו ע"ג הכסא ויהא תלוי וקורא כשם שקורין בשטרות שאין נוהגים בזיון בספרים אלא אוחו בידיו באימה וקורא בו. אין זורקים ספרים למקום ואין נוהגין בהם דרך בזיון" **וע"ש עוד.** **ופ"ג דברכות (י"ח א')** "ת"ר המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתן בדסקיא (מרצוף גדול של עור, רש"י) ויתנם על גבי החמור וירכב עליהם מפני שנוהג

6 כלומר לא רק צורת הריוח הוא כפרשה סתומה שהריוח סתום בראש השטה ובסופה אלא אף שעורו כשעור פרשה (דהיינו ט' אותיות).

ביאור הגר"א

דעירונין (נ"מ א') ופ"א דקדושין (ל"ג ז') ופ"ג דמנחות (ל"ג ז') וש"מ וענמ"ר פ' במדבר פ"ד וכתב הרמב"ם דהא דברי הלוחות הן נס"ת וז"ש ומלוה כו' ולכבדו כו' כמו נארוך:

ביאורים לביאור הגר"א

בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו בספר תורה. ושם כ"ד א' "א"ר חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו (ביתד) כו' וכי תלה רבי בכיסתא תלה (בתוך תיקן היו ותלה התיק, רש"י) אי הכי מאי למימרא מהו דתימא תיבעי הנחה כספר תורה, קמ"ל". ושם כ"ז א' "אמר ריב"ל ס"ת צריך לעשות לו מחיצה עשרה (ואם לאו לא ישמש, רש"י) מר זוטרא איקלע לבי רב אשי חזייא לדוכתיא דמר בר רב אשי דמנח ביה ס"ת ועביד ליה מחיצה עשרה, א"ל כמאן כריב"ל אימר דאמר ריב"ל דלית ליה ביתא אחרינא מר הא אית ליה ביתא אחרינא, א"ל לאו אדעתא". ופ"י דעירונין צ"ח א' "היה קורא בספר על האסקופה ונתגלגל הספר מידו גוללו אצלו כו', רבה אמר הכא באסקופה הנדרסת עסקינן ומשום בזיון כתבי הקדש שרו רבנן! (לגוללו) כו', היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו עד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו משהגיע לעשרה טפחים (תחתונים שברה"ר, רש"י) הופכו על הכתב, ומי שרי והתניא כותבי ספרים תפילין ומזוזות לא התירו להן להפך יריעה על פניה (להגיין עליה שלא יעלה אבק על האותיות, רש"י) אלא פורס עליה את הבגד, התם אפשר הכא לא אפשר (שאינן לו בגד לפרוס) ואי לא אפיך איכא בזיון כתבי הקודש טפ"י. ופ"א דקדושין ל"ג ב' "איבעיא להו מהו לעמוד מפני ספר תורה (מי מיחייב למיקם או לא, רש"י), ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי קל וחומר מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שכן". ופ"ג דמנחות ל"ב ב' "אמר רב חלבו אנא חזיתיה לרב הונא² דהוה יתיב אפוריא דס"ת עליה וכף לכדא אארעא (כפה כד על הארץ) ואנח עליה ס"ת והדר יתיב במיטה קסבר אסור לישוב על המיטה שס"ת מונח עליה וש"מ. וע"י במדבר רבה פ' במדבר פ"ד סי' י"ג בכבוד שעשו לארון במשכן ושם סי' כ' בכבוד שעשה דוד לארון בהעלותו מבית אבינדב לירושלים, וכתב הרמב"ם בהל' ס"ת פ"י הלכה י' "מצוה לייחד לספר תורה מקום ולכבדו ולהדרו יותר מדאי (דהא) דברים שב"לוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר", וז"ש ומצוה לייחד לו מקום ולכבד המקום ההוא ולהדרו ביותר כמו שנהגו כבוד בארון³.

1 אמנם זה נדחה שם בגמ'.

2 גרסת שטמ"ק "דכף כדא אארעא ואנח עליה ס"ת קסבר אסור" והשאר נמחק.

3 ג"ל דס"ל דכמו שנהגו כבוד בארון משום שהיו מונחים בו הלוחות כך יש לכבד אותו מקום שמייחדים אותו לס"ת שהרי דברי הלוחות הן בס"ת.

מקום ולכבד המקום ההוא ולהדרו ביותר [ב] ולא ירוק כנגד ספר תורה [ג] ולא יגלה ערותו כנגרו [ד] ולא יפשוט רגלו כנגרו ולא יניחנו על ראשו כמשוי [ה] ולא יחזור (לו) אחוריו [ו] אלא

ביאור הגר"א

[ב] ולא ירוק כו'. דאפי' בפני רבו אסור כמ"ש בפ"י דעירובין (נ"ט א') וכ"ש בפניה וכמ"ש בפ"ק דקדושין (נ"ג ב') ק"ו מפני כו': [ג] ולא יגלה כו'. כמ"ש נמוזח וכמ"ש במכילתא שם והלא דברים ק"ו ומה אם אבנים שאין בהם דעת לא לרעה ולא לטובה אמר המקום לא תנהוג בהם בבזיון חמירך כו' וכ"ש בפ"ט כנ"ל ואע"ג דשם ממעט היכל וק"ק מפסיעה גסה דוקא: [ד] ולא יפשוט כו'. ערש"י נכתובת ק"ח ב': [ה] ולא יחזור כו'. כמ"ש בפ"ה דיומא (נ"ג א'): [ו] אלא"כ גזיה כו'. דרשות אחריתא

ביאורים לביאור הגר"א

[ב] דאפי' בפני רבו אסור כמ"ש בפ"י דעירובין (צ"ט א') "אמר ר"ל כיח (ליחה שנתלשה מן הגוף ע"י חולי) בפני רבו חייב מיתה (בידי שמים, רש"י) שנאמר "כל משנאי אהבו מות" (משלי ח') (תורה אמרה להאי קרא, רש"י) אל תקרי למשנאי אלא למשנאי, והא מינס אניס! (שע"כ הוא ע"י חולי או צינה, רש"י) כיח ורק קאמרינן (שרקק אותו בפני רבו והיה לו להסתלק משם או להבליעו בכסותו, רש"י) "וכ"ש שאסור לרוק בפניה, וכמ"ש בפ"ק דקדושין (ל"ג ב') "ק"ו מפני לומדיה עומדים מפניה לא כ"ש".

[ג] כמ"ש במזבח "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו" (שמות כ', כ"ג) וכמ"ש במכילתא שם (יתרו פרשה י"א, ט') "זה"ל דברים ק"ו ומה אם אבנים שאין בהם דעת לא לרעה ולא לטובה אמר המקום לא תנהוג בהם בבזיון, חבירך שהוא בדמותו של מי שאמר והיה העולם דין הוא שלא תנהוג בו מנהג בזיון" וכ"ש בפ"ט כנ"ל (קדושין ל"ג ב') ק"ו מפני לומדיה עומדים מפניה לא כ"ש. ואע"ג דשם במכילתא ממעט היכ"ל וק"ק כדאיתא שם "אשר לא תגלה ערותך עליו, עליו אי אתה פוסע פסיעה גסה (אלא גודל בצד עקב ועקב בצד גודל) אבל אתה פוסע פסיעה גסה בהיכל ובקדש הקדשים", שהיה בדין ומה מזבח הקל אסור לפסוע בו פסיעה גסה ההיכל וקה"ק החמורים דין הוא שאסור לפסוע פסיעה גסה בהן ת"ל אשר לא תגלה ערותך עליו בו אי אתה פוסע פסיעה יתירה אבל אתה פוסע פסיעה יתירה בהיכל ובקדש הקדשים" מ"מ מפסיעה גסה דוקא ממעט היכל וק"ק אבל שלא ינהג בהם בבזיון שייך גם בהם וכ"ש בס"ת.

[ד] ערש"י כתובות ק"ח ב', דשם תנן "הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל" ופרש"י בד"ה ופשט לו את הרגל "לשון בזיון הוא ואמר נואש שאינו חש לדבריו טול טיט שע"ג רגלי".

[ה] כמ"ש בפ"ה דיומא (נ"ג א') "יצא (כ"ג ביו"כ מקה"ק) ובא לו דרך כניסתו (כשם שנכנס כשהולך לדרום עד שהגיע לארון פניו כלפי דרום כך כשיצא לא היסב

אם כן גבוה ממנו עשרה טפחים [ז] אלא ישב לפניו בכבוד ראש
וביראה ופחד שהוא העד הנאמן על כל באי עולם שנאמר והיה
שם בך לעד ויכבדנו כפי כחו:

ב כ הרואה ס"ת כשהוא מהלך חייב לעמוד לפניו ויהיו הכל עומדים
[ח] ג עד שיעמוד זה שמוליכו ויגיענו למקומו [ט] או עד שיתכסה
מעיניהם:

באר הגולה

דף ל"ג ע"ב: ג שם דלי עומד לפוש דינו כמהלך ולמדו מדין הנשיא ורבו מוזהק: ד (סז)

ביאור הגר"א

הוא וכמ"ש בספ"ג דברכות [ועס"ס מט"ט]: [ז] אלא ישב כו'. כמ"ש צפ"צ דשנת
(ל' ז') לענין רבו: [ח] עד שיעמוד כו'. ממה דליבעיא להו שם זרכוז כו' וכמ"ש

ביאורים לביאור הגר"א

את פניו לצאת אלא יוצא דרך אחוריו ופניו לאררן, (רש"י), מנא הני מילי, א"ר
שמואל בר נחמני א"ר יונתן אמר קרא "ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלים"
(דה"ב א') וכי מה ענין גבעון אצל ירושלים, אלא מקיש יציאתו מגבעון לירושלים
לביאתו מירושלים לגבעון, מה ביאתו מירושלים לגבעון פניו כלפי במה כדרך
ביאתו אף יציאתו מגבעון לירושלים פניו כלפי במה כדרך ביאתו, וכן כהנים
בעבודתן ולווים בדוכנן וישראל במעמדן כשהן נפטרים לא היו מחזירין פניהן
והולכין אלא מצדדין פניהם והולכין, וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך
אלא מצדד פניו והולך כו".

[ז] דרשות אחרת הוא וכמ"ש בספ"ג דברכות כ"ה ב' "אמר אביי כו' כל
עשרה רשותא אחריתי היא" [ועס"ח מש"ש].

[ז] כמ"ש בפ"ב דשבת (ל' ב') לענין רבו, דאיתא שם "אמר רב גידל אמר רב
כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר (מרירות מחמת אימה,
רש"י) תכוונה, שנאמר "שפתותיו שושנים נוטפות מר עובר" (שה"ש ה') אל תקרי
"מור עובר" אלא מר עובר, אל תקרי "שושנים" אלא שושנים".

[ח] ממה דאיבעיא להו שם קידושין ל"ג ב' "רכוב כמהלך דמי (רבו רכוב
כמהלך דמי וצריך לעמוד מפניו, רש"י) או לא (כמהלך דמי אלא כיושב דבתריה
דידיה אזלינן והא קא יתיב, רש"י), ואמר אביי ת"ש טמא יושב תחת האילן
וטהור עומד טמא, טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור (דאין מצורע מטמא
טהור הנכנס עמו לאהל אא"כ יושב המצורע) ואם ישב הטמא הטהור טמא, וכן
באבן המנוגעת (ואדם נושאה תחת האילן וטהור יושב תחת האילן לא נטמא
הטהור עד שישב נושא האבן ואם ישב נושא האבן נטמא הטהור ואפי' הוא
עומד, רש"י) ואמר רב נחמן בר כהן זאת אומרת (מדקתני וכן באבן המנוגעת,

הגה [ין] אצל לפני חומשים שלנו אין צריכים לעמוד (צ"י צסס הרמז"ס) ויש מחמירים.

ביאור הגר"א

צנשיא: [ט] או עד כו. כמ"ס צפ"ה דיומא (נ"ג א') צרבו: [ין] אצל לפני כו'. משא"כ בחומשין שלהם דדין תורה להם דהא אף צניצור מותר לקרות בהן אלא מפני כבוד לצור

ביאורים לביאור הגר"א

רש"י) רכוב במהלך דמי (דלאו בתריה דידיה אזלינן אלא בתר בהמה הנושאתו דהא הכא לא בתר אבן אזלינן אלא בתר אדם הנושאה אזלינן, דאי בתרא דידיה אזלינן אפילו לא ישב נושאה נטמא הטהור דהא איהי מיתב יתבא בחיקו או בכתיפו של זה הנושאה, רש"י) ש"מ". וה"ה ס"ת שביד נושאו דינו כמהלך. ומ"ש בשו"ע "עד שיעמוד זה שמוליכו ויגיענו למקומו" זה כמש"ש (קידושין ל"ג ב') בנשיא "נשיא עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה (שמות ל"ג, ומשה נשיא היה, רש"י)".

[ט] כמ"ש בפ"ה דיומא (נ"ג א') ברבו "כי הא דר' אלעזר כד הוה מיפטר מיניה דר' יוחנן כד הוה בעי ר' יוחנן לסגויי הוה גחין ר' אלעזר אדוכתיה עד דהוה מיכסי ר' יוחנן מיניה".

[ין] משא"כ בחומשים שלהם העשויים בגלילה וכתקנן שלפניהם ודאי צריך לעמוד דדין תורה להם לכל דבריהם דהא אף בצבור היה מותר לקרות בהן אלא רק מפני כבוד צבור בלבד אין קורין בהן בצבור כמ"ש בגיטין ס' א' "רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אין קוראין בחומשים בבית הכנסת משום כבוד צבור" (שלא יראה כעושיין בעניות שאין צבור עני, רשב"א) רשב"א בשו"ת ח"א סי' קמ"ד ע"ש^{3א}. ועסי' רפ"ג ס"א שכ' השו"ע "ומותר לכתוב כל התורה חומש חומש בפני עצמו ואין בהם קדושת ספר תורה השלם ויש מי שאומר שהם כס"ת לכל דבריהם אלא שאין קורין בהם בצבור". ודעת היש מי שאומר זוהי דעת הרשב"א.

3א ח"ל שם "חומשין שאמרת (אם צריך לעמוד מפניהם) לא חומשין העשוין בגולל וכדתקנן אמרת שאותן הרי הן כס"ת לכל דבריהם אלא שאין קורין בהם בצבור מפני כבוד הצבור בלבד, אלא חומשין שלנו שאינו גולל ומסתברא שאפילו לפניהם עומדים דקדושים הם וניתנין הן ליכתב הן ופוק חזי מה עמא דבר לכתוב כן ומפניה קרינן ביה". ומה שציינן כאן לעי' בסי' רפ"ג ס"א ר"ל שדין זה שכ' הרשב"א דחומשים שלהם ה"ה כס"ת ועומדים לפניהם אינו מוסכם, דשם הביא השו"ע דעת הרמב"ם שבחומשין (שלהם) אין קדושת ס"ת השלם ויש מי שאומר (והוא הרשב"א) שהם כס"ת לכל דבריהם. והרמ"א כאן מיירי בחומשים שלנו שלהרמב"ם כ"ש שאין צריך לעמוד ואלו להרשב"א אף בשלנו יש להחמיר. ובגדולי הקדש כאן אות א' כ' "ומשמע דלפני שלהם שהיו עשוין בגלילה ס"ל לדמ"א דצריך לקום וכ"כ הגר"א מוילנא בבאורו פי' דברי רמ"א".

(רשנ"א ס' קמ"ד) [יא] השומע קול הנושא ספר תורה אף על פי שאינו רואה אותו

חייב לעמוד (נ"י גסס הרב רבינו מנחם):

ג ד היה הולך ממקום למקום וס"ת עמו לא יניחנו בשק ויניחנו על גבי חמור וירכב עליו אלא מניחו בחיקו [יב] כנגד לבו והוא רוכב על החמור ואם היה מפחד מפני הגנבים מותר:

ביאור הגר"א

כמ"ש בגמ' ס' א'. רשנ"א ע"ש ועקי' רפ"ג ס"א: [יא] השומע כו'. כמ"ש נקדושין ל"א ז' רב יוסף כי כו': [יב] כנגד לבו. כמ"ש בתפילין נפ"ג דברכות (כ"ג א') ובתוס' כ' שמואל אפילו מפשילו לאחריו וכן אמרין בירושלמי ספ"ג שם אלא שנסתפקו

ביאורים לביאור הגר"א

[יא] כמ"ש בקדושין ל"א ב' "רב יוסף כי הוה שמע קל כרעא דאמיה אמר איקום מקמי שכינה דאתיא".

[יב] כמ"ש בתפילין נפ"ג דברכות (כ"ג א') "אמר רבי מיאשא בריה דריב"ל הלכה גוללן (לתפילין כשהוא חולצן בשביל ליכנס לבית הכסא) כמין ספר ואוחזן בימינו כנגד לבו". ובגמ' ברכות י"ח א' איתא "ת"ר המולך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא (שק) ויתנם על גבי החמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני הנכרים ומפני לסטים מותר, וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו בספר תורה, אהייא אילימא ארישא, פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות, אלא אסיפא (אם היה מתירא רוכב, רש"י)". ובתוס' שם ד"ה וירכב כתבו שמואל אפילו מפשילו (לשק שבו העצמות) לאחריו על החמור, וכן אמרין בירושלמי ספ"ג דברכות ה"ה "דייסקי שהיא מליאה ספרים או שהיו בתוכה עצמות המת הרי זה מפשילן לאחריו ורוכב". אלא שנסתפקו התוס' בס"ת אם מותר להפשילו לאחריו ע"ש ברכות י"ח

4 הנה ז"ל התוס' "אבל אי מפשיטן לאחריו על החמור שפיר דמי וכן בס"ת ואפילו אם בדעתך לאסור ס"ת אבל בנביאים ובכתובים שפיר דמי מדנקט ס"ת ולא מסתבר לומר משום שריותא דנכרים ולסטים דהא פשיטא דמותר דלמה יהיה אסור ועוד דבהדיא אמר בירושלמי דסקיא מלאה ספרים או שהיו בה עצמות של מת הרי זה מפשילן לאחריו ורוכב עליו". והמהרש"א הגיה פה בתוס' "ומיהו נראה דאף בס"ת ש"ד מדנקט בס"ת" וזה ע"פ פסקי הרא"ש, וכ"כ הב"י בדעת התוס' ולפי"ז מסקנת התוס' שגם בס"ת מותר להפשילן לאחריו. אמנם מרבנו משמע שלא מגיה בתוס' ונשארו בספק (וסוף דברי התוס' קאי אעצמות וני"ך) וכן איתא בתוס' רבינו פרץ, ותוס' רבינו יהודה. והנה לגבי מה שהוכיחו תוס' מהירושלמי שמואל להפשילו לאחריו על החמור, לכאורה אפ"ל שאין ראייה, שאמנם הירושלמי מתיר להפשילו לאחריו ואין צריך דווקא לאוחזו בחיקו כנגד לבו, אבל אפשר דלהניחו ע"ג החמור ממש גם הירושלמי לא מתיר, ובוה מיושב הרי"ף שלא התיר להניח על החמור אלא בזמן סכנה, דקשה (עי' בתר"י) שמהירושלמי משמע דשרי אף שלא בזמן סכנה ולפמ"כ לא קשה דגם הירושלמי לא התיר להניח ע"ג החמור שלא בשעת סכנה, וא"צ להרחק

ד' ה' לא יאחזו אדם ס"ת ויכנס בו לבית הכסא או לבית המרחץ וי
 לבית הקברות אע"פ שכרוך במטפחת ונתון בתיק שלו ו' ולא יקרא

באר הגולה

[זרכות י"ח ע"ח]: ה שם מנצימא וכתב לו ס"ת וכו' סנהדרין כ"א ע"ב: ו מנצימא
 זרכו דף י"ח ע"א וכפי פירושו דמרמי קמני אוחז אף על פי שאינו קורא אוחז איכא לועג

ביאור הגר"א

נס"ת ע"ש ד"ה וירכב כו' והרי"ף כ' דבשעת הסכנה אינו מותר אלא שיניח
 על החמור שהוא רוכב וכ"מ לשון הרמב"ם דקאמר זרישא וירכב עליו ר"ל על החמור
 דאי על הס"ת הל"ל בלשון נקיבה עליה וע' זריש קדושין (הכא דמורה קאי ומורה

ביאורים לביאור הגר"א

א' ד"ה וירכב עליהם, והרי"ף כ' (בזרכות י"ח א') דבשעת הסכנה אינו
 מותר אלא שיניח על החמור שהוא רוכב עליו (אבל לרכוב עליהם (על
 העצמות וס"ת) ממש אפילו בשעת סכנה לא שרי שיותר טוב שיאבד אותם
 משינהג בהם בזיון גדול כזה⁵, רבינו יונה שם). וכ"מ לשון הרמב"ם בפ"י
 מהל' ס"ת הלכה י"א "היה מהלך ממקום למקום וספר תורה עמו לא יניח
 ספר תורה בתוך השק ויניחנו על גבי החמור וירכב עליו, ואם היה מתפחד
 מן הגנבים מותר", דקאמר זרישא "לא יניח כו' וירכב עליו" ר"ל על החמור,
 דאי על הס"ת מיירי ה"ל לומר בלשון נקיבה וירכב עליה (וממילא מ"ש
 הרמב"ם כסיפא "ואם היה מתפחד מן הגנבים מותר" כוונתו מותר להניח על
 החמור ולרכוב על החמור, אבל לרכוב על הס"ת אסור), וע' זריש קידושין (ב'
 ב') "הכא דבתורה קאי ותורה איקרי לשון נקיבה דכתיב (תהילים י"ט) "תורת

-
- ולחלק בין ס"ת לשאר ספרים (עי' בת' רבינו יונה). אך בפוסקים (תוס', רבינו יונה ועוד)
 משמע דמפשילו לאחוריו שבירושלמי היינו על החמור.
- 5 עי' ברא"ש ובטור דס"ל ברי"ף שבשעת סכנה יכול לרכב על הס"ת (אבל להפשילו לאחוריו
 שלא בשעת סכנה אסור), אמנם דעת תר"י ומעדני יו"ט ורבינו ברי"ף שלרכב עליו אסור אף
 בשעת סכנה.
- 6 עי' בלח"מ הל' אבל פי"ד ובב"ח סי' רפ"ב שכ' שדעת הרמב"ם שבמקום סכנה מותר לרכב אף
 על הס"ת (וכ"נ דעת הטור והלבוש ועי' בעינים למשפט) "ועליו" היינו על הס"ת. אמנם
 הד"ח (ס"ק י"ח) ורבינו ס"ל ברמב"ם שלרכב על ס"ת אסור לעולם, וע"ג החמור להניח
 מותר רק בפחד, וכן מצאתי מפורש בפירוש הרשב"ץ לזרכות שכן דעת הרי"ף והרמב"ם.
 והנה רבינו מוכיח "דעליו" היינו על החמור דאי על הס"ת מיירי צ"ל בלשון נקיבה
 "עליה", אך קשה לכאורה דרש"י כ' בפירושו לתורה דברים כ"ט כ' "הכתובה בספר התורה
 הזה ולמעלה הוא אומר (כ"ח ס"א) בספר התורה הזאת, הזאת לשון נקיבה מוסב על
 התורה, הוה לשון זכר מוסב על הספר, וע"י פסוק טעמים הן נחלקים לשתי לשונות,
 בפרשת הקללות הטפחא נתונה תחת בספר התורה והזאת דבוקים זכ"ו לכן אמר הזאת,
 וכאן הטפחא נתונה תחת התורה נמצא ספר התורה דבוקים זה לזה לפיכך לשון זכר נופל
 אחריו שהלשון נופל על הספר". והן אמת שתורה הוה לשון נקיבה כדחוכיח רבינו מריש

בו [יג] עד שירחיק ד' אמות מהמת או מבית הקברות [יד] או
 ח מבית הכסא ט ולא יאחז ספר תורה בלא מטפחות:

באר הגולה

לרש: ז שס צגמ': ח רמז"ס וכ' הכ"מ שטעמא דמסתבר הוא: ט מימרא דרבי פרנך א"ר

ביאור הגר"א

(כו) וז"ש אלא מניחו כו' ואס כו': [יג] עד שירחיק כו'. שס: [יד] או מנהכ"ס.

ביאורים לביאור הגר"א

ה' תמימה משיבת נפש" כותב לה בלשון נקבה". וז"ש השו"ע אלא מניחו בחיקו כנגד לבו והוא רוכב על החמור (אבל לא יניחנו ע"ג החמור שרוכב עליו, כדהתירו בירושלמי בעצמות ושאר ספרים להפשילו לאחוריו, עי' רבינו יונה) ואם היה מיוחד מפני הגנבים מותר" (להניחו ע"ג החמור שהוא רוכב עליו, אבל לשבת על הס"ת ממש אסור).

[יג] שם פ"ג דברכות (י"ח ע"א) "לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בזרועו וקורא ואם עושה כן עובר משום לועג לרש חרף עושהו (משלי י"ז) כו' תוך ארבע אמות הוא דאסור חוץ לארבע אמות חייב דאמר מר מת תופס ד"א לק"ש".

[יד] כמ"ש בתפילין בברכות שם פ"ג (כ"ג ע"א) "תניא אידך הנכנס לבהכ"ס קבוע חולץ תפיליו ברחוק ד"א ומניחן בחלון הסמוך לדה"ר ונכנס וכשהוא יוצא מרחיק ד"א ומניחן דברי ב"ש, וב"ה אומרים אוחזן בידו ונכנס כו" וע"כ לא פליגי אלא אם מניחן בחלון או שמוחר להכניסן בידו, אבל לכ"ע חולצן ומניחן ברחוק ד"א".⁷

קידושין אבל הרמב"ם מיירי בס"ת וזה הוי לשון זכר (שכאן ספר התורה דבוקים זכ"ז) ועוד שהרמב"ם כ' "ויניחנו" משמע שס"ת הוי ל' זכר, וצריך ליישב (ואח"כ מצאתי שכן הקשה גם בעינים למשפט). והגר"א נבצל שליט"א אמר לי שאולי כוונת הגר"א שאם כוונת הרמב"ם לרבותא להתיר אף לרכב על הס"ת היה צ"ל בלשון נקיבה כגון: לא יניח תורה בתוך השק ויניחנה ע"ג החמור וירכב עליה ואם היה מתפחד מהגנבים מותר.

7 ע"פ הברכת אליהו בהל' תפילין או"ח סי' מ"ג ס"ק י"ב. ואף דלעיל באותו עמוד איתא "ת"ר הנכנס לבהכ"ס חולץ תפיליו ברחוק ד"א ונכנס, א"ר אחא בר רב הונא א"ר ששת ל"ש אלא בכהכ"ס קבוע, אבל בכהכ"ס ארעי חולץ ונפנה לאלתר וכשהוא יוצא מרחיק ד"א ומניחן מפני שעשאן ביכ"ס קבוע" מ"מ מסתבר יותר לתניא אידך, משום שהגר"א כ' שם באו"ח "ברייתא שם" וסיפא דהת"ר אינה מהברייתא אלא מדברי האמוראים. (שמעתי מהרב רקובר).

ה' י' אין זורקין כתבי הקדש [טו] ואפילו הלכות ואגדות [טז] (ואסור להפוך אותו על פניהם וכשמלאו כך נריך להפכו) (מהרי"ל):
ו' י"א הקמיעין אם היו מכוסין עור מותר ליכנס בהם לבית הכסא
ואם לאו אסור:

באר הגולה

יוחנן מגילה דף ל"ב ושבת דף י"ד ע"א: י' מימרא דרב אחא עירובין דף ז"ח ע"א פי' כשימנס לחצרו לא יתנס לו צריקה: יא רמב"ם שם מצרי' שבת דף ס"א ע"ב

באור הגר"א

כמ"ש בתפלין צנכות שם וכשיולא מרחיק כו': [טו] ואפי' כו'. רמב"ם דהא קורא צפיר מנן שם בכל ספרים: [טז] ואסור כו'. שם וכנ"ל סי' רע"ז: [יז] אסור כו'. הנה

ביאורים לביאור הגר"א

[טו] רמב"ם פ"י מהל" ס"ת ה"ז: "וכל כתבי הקודש אפילו הלכות ואגדות אסור לזרקן", דהא קורא בספר תנן שם בעירובין צ"ז ע"ב "היה קורא בספר על האסקופה ונתגלגל הספר מידו גוללו אצלו", ומיירי בכ"ז ספרים⁸ כמ"ש שם רש"י "כל ספרים העשויים בימי הראשונים עשוין בגלילה כספר תורה שלנו" (ושם צ"ח ע"א הקשו על המשנה איך מותר לגוללו אצלו וניחוש ודלמא יזרוק להו מרה"ר לרה"י, וע"ז אמר רב אחא בר אבהו זאת אומרת אין מזרקין כתבי הקודש, אלמא כל הספרים אין נזרקין).

[טז] שם עירובין צ"ח ע"א "כותבי ספרים תפילין ומזוזות לא התיירו להן להפך יריעה על פניה (להגן עליה שלא יעלה אבק על האותיות, רש"י) אלא פורס עליה את הבגד". וכנ"ל פי' רע"ז "כתב היריעה ובא להניחה כדי שתתייבש לא יהפוך הכתב למטה אע"פ שמכוין כדי שלא יעלה אבק על הכתב מכל מקום דרך בזיון הוא אלא יהיה פני הכתב למעלה ויפרשו עליו בגד".

8 עי' באו"ח צ"ו ס"א "כשהוא מתפלל לא יאחז בידו תפילין ולא ספר מכתבי הקודש כו' מפני שלבו עליהם שלא יפלו ויטרד ותחבטל כוונתו" וכ' שם רבינו בסק"א: ולא ספר כו'. כמ"ש בפ' בתרא דעירובין (צ"ח א') שכל כתבי הקודש אם נופלים יש בהם בזיון (שכ' שם זאת אומרת אין מזרקין כתבי הקודש) והוא הדין לכל ספר כמ"ש בפרק ט"ז דשבת (קטו, א) "כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהם ובין שאין קורין בהן כו' טעונים גניזה, מכאן) שאף אותן שאין קורין בהם צריכים גניזה (שלא יבואו לידי בזיון), עכ"ל, והמוסגר הוא ע"פ הברכת אליהו שם, ולפי"ז מה שכל הספרים שייך בהם בזיון נלמד מ"ש בעירובין צח, א בגמ' ז"א אין מזרקין כתבי הקודש וא"כ קצת קשה שכאן ציין רבינו למשנה שם צ"ז ב' שכ' שם היה קורא בספר, וצ"ע. והשיב לי הרב רקובר שליט"א מחבר הברכת אליהו שהגר"א רק ב' כאן תנן שם

ז [יין] יב אסור לישב על המטה שספר תורה עליה:

באר הגולה

וכדמוקי לה שם דק"צ ע"א: יב שם ממיראל דרב תחליפא אלא חזיתיה לרב הונא וכו' מ"ק דף כ"ה ע"א [מנחות ל"ג ב] וכו' הנ"י בשם ה"ר מנוח דזמן צ"ח המדרש

באור הגר"א

תוס' שם פסקו כר' יוחנן דקי"ל כוותיה נגד ר"ה כמ"ש תוס' ור"ף וש"פ צפ"ו דברכות וש"מ וכ"פ הרמב"ם עצמו שם (בפ' ז' מה' נתיב הלכה ד') ועמוס' דמנחות שם ד"ה

ביאורים לביאור הגר"א

[יין] בגמ' מנחות ל"ב ב' איתא "אמר רב חלבו (במור"ק כ"ה א' איתא רב תחליפא) אנא חזיתיה לרב הונא דהוה יתיב אפוריא דס"ת עליה וכף לכדא אארעא (כפה כד על הארץ, רש"י) ואנח עליה ס"ת והדר יתיב במיטה קסבר אסור לישב על גבי מיטה שס"ת עליה, ופליגא דרבה בר בר חנה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מותר לישב על גבי מיטה שספר תורה מונח עליה ואם לחשך אדם לומר מעשה בר' אלעזר שהיה יושב על המיטה ונוכר שס"ת מונח עליה ונשמט וישב ע"ג קרקע ודומה (לו מרוב צער, רש"י) כמי שהכישו נחש (אלמא אסור לישב ע"ג מיטה שס"ת עליה וקשיא לר' יוחנן), התם ס"ת על גבי קרקע הוה (היה מושלך דאיכא בזיוני יתירא לכך נצטער, רש"י)". והנה התוס' שם ד"ה דאמר פסקו כר' יוחנן דקי"ל כוותיה נגד רב הונא כמ"ש תוס' בפ"ו דברכות (ל"ט ע"ב) דאיתא שם בגמ' "איתמר הביאו לפניהם פתיתין ושלמין אמר רב הונא מברך על הפתיתין ופותר את השלימין ור' יוחנן אמר שלמה מצוה מן המוכחר". וכ' שם תוס' בד"ה מברך "פירש ר"ת דמיירי בפתיתים גדולים ושלמים קטנים וה"פ אמר רב הונא מברך על הפתיתין כלומר אם ירצה והוא הדין על השלמין אם ירצה ורבי יוחנן אמר שלמין עיקר וכן הלכה כרבי יוחנן דהא רב ורב יוחנן הלכה כרבי יוחנן וכל שכן לגבי רב הונא שהלכה כמותו (כר' יוחנן) שהיה (רב הונא) תלמידו של רב, דדוקא באמוראי בתראי אמרינן הלכה כבתראי". וכ"כ הר"י"ף דהלכה כר' יוחנן לגבי רב ורב הונא, וז"ל בברכות מ' ע"ב "ועל כולם אם אמר שהכל יצא, אתמר רב הונא אמר חוץ מן הפת ויין ור' יוחנן אמר אפילו פת ויין והלכתא כרבי יוחנן. אמר רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה ורבי יוחנן אמר כל ברכה שאין בה מלכות והזכרת השם אינה ברכה וקימ"ל כר' יוחנן דאמר בעינן הזכרת השם ומלכות" וכ"כ ש"פ בפ"ו דברכות וש"מ. וכ"פ הרמב"ם עצמו שם (בפ' ז' מה' ברכות

בכל הספרים אך לא כ' איך מוכח שכ"ה בכל הספרים, ואפ"ל שסמך על הרש"י הנ"ל ואפ"ל שסמך על מ"ש באו"ח והו"ה בכל ספר וכו'.

הגה [יח] וכל שכן שאסור להניחה ע"ג קרקע והוא הדין שאר ספרים (נ"י נשם הר"ר מנוח ובשם א"ח וכל זו) [יט] ואפילו על המדרגות שעושין לפני ארון הקדש אסור להניח ספרים (הגמ"י) [כ] ולא ייח אדם ס"ת על צרכו וכו' אזילי ידיו עליו (מהרי"ל) [כא] ונ"ל שהוא הדין שאר ספרים:

באור הגר"א

לאמר כו' אלא שהרמב"ם נטה כאן אחר הירושלמי פ"ג דברכות כדרכו לנטות אחר הירושלמי דאמרינן שם לא ישב אדם ע"ג ספסל שס"ת נתון עליו מעשה בר"א שהיה יושב ע"ג ספסל שס"ת נתון עליו והרמב"ם מלפניו כמרתיע לפני נחש סתמא דירושלמי ללא כו' יוחנן והביאה תוס' שם ד"ה אסור כו': [יח] וכ"ש שאסור כו'. גמ' שם אפי' לרי' יוחנן: [יט] ואפי' על כו'. שהוא כארץ שהולכים עליה: [כ] ולא ייח כו'. מ"ס פ"ג הלכה י"א: [כא] ונ"ל כו'. דהא משום ציון הוא כמש"ש וכנ"ל

ביאורים לביאור הגר"א

הל' ד') "מצוה מן המובחר לבצוע ככר שלמה" (וזהו כו' יוחנן ודלא כרב הונא). ועתוס' דמנחות ל"ב ב' ד"ה דאמר רבב"ח א"ר יוחנן מותר לישב ע"ג מטה שס"ת מונח עליה שכ' "נראה דהלכה כו' יוחנן לגבי רב הונא דאפי' לגביה רב רביה הלכה כמותו כו'". אלא שהרמב"ם נטה כאן אחר הירושלמי פ"ג דברכות ה"ה כדרכו לנטות אחר הירושלמי דאמרינן שם "לא ישב אדם ע"ג ספסל שס"ת נתון עליו מעשה בר"א שהיה יושב ע"ג ספסל שס"ת נתון עליו והרמב"ם מלפניו כמרתיע מלפני נחש" הרי סתמא דירושלמי דלא כו' יוחנן אלא כרב הונא ולכן פסק הרמב"ם שאסור לישב ע"ג מטה שס"ת עליה כרב הונא. והביאה תוס' מנחות ל"ב ב' ד"ה אסור לירושלמי הנ"ל'.

[יח] גמ' מנחות ל"ב ב'. דהמעשה כו' אלעזר שהיה יושב על המיטה ונשמט וישב ע"ג קרקע ודומה כמי שהכישו נחש, ואמרינן דהתם היה הס"ת ע"ג קרקע (דאיכא בזיוני יתירה לכך נצטער, רש"י) הוא אפי' לרי' יוחנן דמתיר לישב ע"ג מטה שס"ת מונח עליה (א"כ זה חמיר טפי ולכן כ' השו"ע וכ"ש).

[יט] דהוא כארץ שהולכים עליה.

[כ] מ"ס פ"ג הלכה י"א "לא ישמט אדם ס"ת מחיקו ויחלצנו (שלא יניחו על חיקו ויחלצנה מן התיק, נ"י) שנוהג בו דרך בזיון ולא יתננו ע"ג ארכבותיו ויתן אצילו עליו ויהא קורא כדברי ר' נתמיה".

[כא] דהא משום בזיון הוא כמש"ש במ"ס פ"ג הי"א, וכנ"ל ס"ה "אין זורקין

9 ובכ"ז פסק התוס' כו' יוחנן דע"פ הכבלי הלכה כמותו ולא נוטה תוס' אחר הירושלמי.

ח יג בית שיש בו ס"ת לא ישמש בו מטתו עד שיוציאו ואם אין לו מקום להוציאו יד יעשה לפניו מחיצה גבוהה י טפחים טו אבל ע"י הנחת כלי בתוך כלי שאינו מיוחד אינו מותר אלא בתפילין ושאר כתבי הקדש וחומשים אבל לא בס"ת [כב] טז והרמב"ם

באר הגולה

והמקום נר לתלמידים מותר לישב נשזה עם הספרים והפירושים: יג שם מצרייתא נרכות דכ"ה ע"ז: יד כריז"ל וכמר זוטרא שס: טו טור נשס אביו הרא"ש כלישנא דריז"ל וכן כמז הרשב"א נמידשו והגמ"י נשס סמ"ג וספר התרומה: טז שס נפ"י מהס"ת וכפשטא

באר הגר"א

ק"ה: [כב] והרמב"ם ממיר כו'. שמפרש מש"ס אריז"ל כו' לא לשמש דהא אמר מצרייתא צ"ת שיש בו ס"ת כו' אלא משום זהירות נכבדה שלא להחזיר אחוריו

ביאורים לביאור הגר"א

כתבי הקודש ואפילו הלכות ואגדות" דאסור בזוי⁹⁹ שייך גם בשאר ספרים. (ועי' שם בהערה 8)

[כב] שמפרש מש"ס בברכות כ"ו א' "אריז"ל ס"ת צריך לעשות לו מחיצה עשרה" לא משום שאסור לשמש את המטה בבית שיש בו ס"ת דהא אמר בברייתא שם כ"ה ב' "בית שיש בו ס"ת או תפילין אסור לשמש בו את המטה עד שיוציאם או שיניחם כלי בתוך כלי", הרי שדי להניח כלי בתוך כלי וא"צ דווקא מחיצה¹⁰⁰ אלא הטעם שצריך לעשות לה מחיצה עשרה משום זהירות

99 דיש חלוק בין מילי דכבוד והדור דשייך בס"ת לבין בזוי וזלזול דשייך גם בשאר ספרים, וע' בגדולי הקדש כאן אות א'.

100 הנה דעת הרבה מהראשונים (רא"ש, רשב"א, הגמ"י בשם סמ"ג, סה"ת) שלס"ת לא מהני כלי בתוך כלי כדאמר ריב"ל "ס"ת צריך לעשות לו מחיצה עשרה" ולא סגי כלי בתוך כלי ומיירי לענין תשמיש, ולא פליג ריב"ל אברייתא דלעיל "בית שיש בו ס"ת או תפילין אסור לשמש בו את המטה עד שיוציאם או שיניחם כלי בתוך כלי", דלצדדין קתני, עד שיוציאם קאי על ס"ת, ועד שיניחם כב"כ קאי על תפילין, (וכן דעת שאילתות ובה"ג והם גרסו "בית שיש בו ספרים" ולדידהו אצ"ל דלצדדין קתני) וזו דעה ראשונה שבשו"ע כאן. ודעת הרמב"ם שאף בס"ת מהני כלי בתוך כלי כפשטא דברייתא דלעיל (כ"ה, ב'). וכ' הכ"מ שמ"מ צ"ל לדעתו שריב"ל חידש שאם אפשר לו לעשות מחיצה גבוה י"ט אינו מותר ע"י הנחת כלי בתוך כלי, דמחיצה עדיפא על כב"כ. (ועי' בעינים למשפט שכ' שאין זה הכרח דא"ל להיפך דכב"כ עדיף ממחיצה, וכ"כ ראבי"ה והמאירי ואפשר דריב"ל חידש שכשא"א להניחו כב"כ עושה לו מחיצה). ורבינו כ' שלרמב"ם ריב"ל לא מיירי לענין תשמיש אלא משום זהירות בכבודה דלזה צריך מחיצה אבל משום תשמיש סגי בכב"כ, ולפי"ז מחיצה עדיף מכב"כ (וכ"כ בחכ"א כלל קכ"ח סעי' י') וא"כ כ"ש שמהני לתשמיש (וצ"ל

מתיר אף בס"ת י' ואם פירש טליתו על הארגו שמונח בו חשוב ככלי בתוך כלי:

באר הגולה

דבריי' דמשמע דהא דתני או שיניחם כלי צמוך כלי קאי נמי אס"ת דקמני צרישא: יז מימרא

באור הגר"א

אליה ולפשוט רגל כו' שחשיב צמ"א וכן מש"ש מר זוטרא כו' ג"כ משום האי טעמא
וז"ש צמ"א ומלוא לייחד לו מקום כו' אלא"כ גבוה כו' ומפרש מחילה עשרה גבוה:

ביאורים לביאור הגר"א

בכבודה שלא להחזיר אחריו אליה ולפשוט רגל כו' שחשיב בסע' א'. וכן
מש"ש (ברכות כ"ו, א') "מר זוטרא איקלע לבי רב אשי חזייה לדוכתיה דמר
בר רב אשי דמנח ביה ספר תורה ועביד ליה מחיצה עשרה, אמר ליה כמאן
כרבי יהשע בן לוי אימר דאמר ריב"ל דלית ליה ביתא אחרינא מר הא אית ליה
ביתא אחרינא, אמר ליה לאו אדעתאי (לא נתתי לבי, רש"י)" שם ג"כ מה שהיה
מחיצה (והיה מהני כשאין בית אחר) זה משום האי טעמא של זהירות בכבודה
(אבל משום תשמיש סגי בכלי תוך כלי וא"צ מחיצה). וז"ש השו"ע בסע' א'
"ומצוה לייחד לו מקום ולכבד המקום שהוא ולהדרו ביותר ולא ירוק כנגד
ספר תורה ולא יגלה ערותו כנגדו ולא יפשוט רגלו כנגדו ולא יניחנו על ראשו
כמשוי ולא יחזור לו אחריו אלא אם כן גבוה ממנו עשרה טפחים" ומפרש מ"ש
ריב"ל ס"ת צריך לעשות לו מחיצה עשרה היינו בגובה (שהיה למחיצה גובה
י' טפחים, ואין הכוונה שהיה רוחבה י' טפחים).

זהירות בכבודה שלא להחזיר אחריו ולפשוט רגליו וכו' חמור טפי מלשמש ולכן צריך
מחיצה ולא סגי בכב"כ, אמנם ראיתי בעינים למשפט שכ' שלרבינו לריב"ל כב"כ עדיף
ממחיצה ומחיצה מהני רק שלא לשמש, אלא שנתקשה א"כ מניין לרמב"ם שמחיצה
מהני אף לשמש כיון שלפי"ד ריב"ל לא איירי לשמש וכי' שאפשר דס"ל להגר"א שלריב"ל
שלא לשמש גרע טפי שיבא להחזיר לאחריו ולפשוט רגליו עליהו ובכה"ג לא מהני אף
כב"כ ורק מחיצה מהני שלא יוכל לבוא לזה וע"כ כ' הרמב"ם בה"י שם דוקא בגבוה
עשרה והיינו המחיצה לפי פירושו אבל אה"נ שגם לשמש מהני מחיצה כמו כב"כ וצ"ע.
ולפי מה שכתבנו שלרבינו מחיצה עדיף מכב"כ מיושב מדוע מהני מחיצה בתשמיש,
(אמנם ממה שהקדים הרמב"ם בפ"י מהל' ס"ת ה"ז לענין תשמיש כשאין לו בית אחר
הנחה כב"כ לעשיית מחיצה משמע אולי שכב"כ עדיף ולכן כתב הע"ל מה שכתב ואולם
אולי הקדים הרמב"ם כב"כ למחיצה כי זה קל יותר לעשותו ולא משום שעדיף להלכה.
וצ"ע) ועי' גם מ"ש הגרי"א זילבר בבירור הלכה.

ז' כל הטמאים אפילו נדות מותרים לאחוז בס"ת ולקרות בו
 [כגן והוא שלא יהיו ידיהם מטונפות או מלוכלכות:
 י' ספר תורה שבלה או נפסל נותנין אותו בכלי חרס וקוברין
 אותו אצל ת"ח וזו היא גניזתו:
 י"א כ מטפחות ספרים שבלו עושין אותם תכריכין למת מצוה וזו
 היא גניזתן:
 י"ב [כדן] כ"א תיק [כה] שהוכן לס"ת והונח בו [כז] וכן המטפחות

באר הגולה

דרבנא ע"ס: יח רמז"ס ע"ס וכמז הטעם שאין דברי תור' מקבלין טומא' ע"ס צנכר' דף כ"ב:
 יט מימרא דרבנא מגילה דף כ"ו ע"ב: כ מימרא דמר וטרבא ע"ס: כא לשון הרמז"ס

באור הגר"א

[כגן] והוא שלא כו'. כמ"ש צפ"צ דסוכה (כ"ו ב') שכתב ושמש כו': [כדן] תיק כו'.
 ע"ס ואלו הן כו': [כה] שהוכן לס"ת והונח כו'. כמ"ש צפ"ג דנדרות (כ"ג ב') וצפ"ו
 דסנהדרין דלר"ח האי סודרא כו'. וצירושלמי ר"פ בני העיר והצילו הרא"ש ע"ס העושה
 חיבה לשם ספר ומטפחת לשם ספר עד שלא נשתמש בהן הספר מותר להשתמש
 בהן הדיוט משנשתמש בהן הספר אסור להשתמש בהן הדיוט כו': [כז] וכן המטפחות.

באורים לבאור הגר"א

[כגן] כמ"ש בפ"ב דפוכה (כ"ו ב') "שכח ושמש מטתו בתפילין אינו אוחז לא
 ברצועה ולא בקציצה עד שיטול ידיו ויטלם מפני שהידיים עסקניות הן (ושמא
 נגעו במקום הטינופת, רש"י), וה"ה לס"ת.

[כדן] שם מגילה כ"ו ב' "ת"ר תשמישי מצוה נזרקין תשמישי קדושה נגזזין כו'
 ואלו הן תשמישי קדושה דלוסקמי (כמו אמתחת ושק לשום בו ספר) ספרים
 תפילין ומזוזות ותיק של ס"ת ונרתיק של תפילין ורצועותיהן (תיק ונרתיק חדא
 הוא אלא שלשון תיק נופל על דבר ארוך ולשון נרתיק נופל על דבר קצר, רש"י).

[כהן] כמ"ש בפ"ג דברכות (כ"ג ב') ובפ"ו דסנהדרין (מ"ח א') "דאמר רב
 חסדא האי סודרא דאזמניה למיצר ביה תפילין וצר ביה תפילין אסור למיצר
 ביה פשיטי, אזמניה ולא צר ביה (הזמנה לאו מילתא היא, רש"י) צר ביה
 ולא אזמניה (אקראי בעלמא היא, רש"י) שרי למיצר ביה פשיטי". וצירושלמי
 ר"פ בני העיר (מגילה פ"ג ה"א) והביאו הרא"ש שם (מגילה פ"ד סי' א')
 "העושה חיבה לשם ספר ומטפחת לשם ספר עד שלא נשתמש בהם הספר
 מותר להשתמש בהן הדיוט משנשתמש בהן הספר אסור להשתמש בהן
 הדיוט, ומה אם אלו שנעשו לשם ספר אינן קדושות אלא בשעת תשמיש כו'".
 הרי שצריך שיוכח לכך (אזמניה) וגם שישתמש בהן.

[כז] כב והארון והמגדל שמניחים בו ס"ת [כח] אע"פ שאין מניחים בו

באר הגולה

שם מצרייתא שם ומימרא דרצא מריש הוה אמינא וכו' שס: כב הוא תיבותא דאחמר צמרא וכו' הוא קמטרי דספרא שפירשו צו שהוא הארגו שמנייעין צו הס"ת והמגדל הוא השלחן שעל הבימי' שמינח צו החון הספר תורה כשקורא צו ולשון מקרא הוא צעורא ועמוד על מגדל עץ והכסא הוא כורסיא הנזכר צמרא כי יש מקומו' שמנייס שם כסא אחד להניח

באר הגר"א

כנ"ל: [כז] והארון. הוא תיבה הנ"ל וצירושלמי שם ר' ירמיה אול לגולל יחזיק תיבותא צו ארונא אחא שאל לר' מנא אל אני אומר כך התנה עליו מתחלה ר' יונה עבד מגדל ואחני עליה עלאה דספרין וארעיה דמנין והציאו הרא"ש סוף מגילה ו"ש והמגדל ו"ש צט"ו כל מה כו': [כח] אע"פ כו'. דמש"ש צמ'

ביאורים לביאור הגר"א

[כז] כנ"ל בירושלמי מגילה פ"ג ה"א "העושה תיבה לשם ספר כו' משנשתמש בהן הספר אסור להשתמש בהן הדיוט".

[כז] הוא תיבה הנ"ל בירושלמי "העושה תיבה לשם ספר כו' משנשתמש בהן הספר אסור להשתמש בהן הדיוט". ובירושלמי שם (מגילה פ"ג ה"א) ר' ירמיה אזל לגולל (שם מקום) חמתון (ראה אותן) יהבין תיבותא¹¹ בגו ארונא אתא שאל לר' מנא (אם היה מותר לפי שהיו משתמשים בארון, רא"ש) אל אני אומר כך התנה עליו מתחלה, ר' יונה עבד מגדל דאתני עליה עלאה דספרין וארעיה דמנין (פירוש מגדל יש בו חלוקים זה על גבי זה והתנה שיהא העליון לספרים והתחתון לכלים, רא"ש). והביאו הרא"ש סוף מגילה פ"ד סי' י"א, וז"ש בשו"ע "והמגדל"¹², וז"ש בסמ"ו "כל מה שעושה לספר תורה אם עשאו על תנאי להשתמש בו שאר תשמיש אם רצה מועיל בו התנאי".

[כח] דמש"ש צמ' מגילה כ"ו ב' "אמר רבא מריש הוה אמינא האי כורסיא תשמיש דתשמיש הוא (שפורס מפה עליו ואח"כ נותן ס"ת עליו, רש"י) ושרי, כיון דחזינא דמותבי עלויא ס"ת (בלא מפה) אמינא תשמיש קדושה הוא ואסור"

11 ע"פ גירסת הרא"ש ופירש דהוא שם כלי. ובירושלמי שלפנינו גורס מכושא (פירוש מקל, ק"ג).

12 ג"ל כוונתו שמביא מקור שמגדל הוי תשמיש קדושה מהמגדל שעשה ר' יונה (ועי' בכ"י ובהא"ג דהיינו השלחן שעל הבימה שמניחים עליו ס"ת כשקורא בו אמנם ממ"ש רבינו בס"ק כ"ח משמע שמגדל אינו שלחן שמניחים עליו אלא דבר שמניחים בתוכו).

באור הגר"א

מריש כו' דוקא אכסא שמניחין אצל בתוכו לעולם תשמיש קדושה כי אין מניחין בתוכו

באורים לבאור הגר"א

זה דוקא אכסא שמניחין את הס"ת עליו ולכן אם אין מונח עליו הס"ת ישירות אלא תמיד כשהוא בתיק לא הוי תשמיש קדושה אלא תשמיש דתשמיש ומותר אבל ארון ומגדל שמניחים הס"ת בתוכו לעולם תשמיש קדושה הוא, כי אין מניחין בתוכו לעולם בלא תיק ומטפחת ואפ"ה אמרינן בירושלמי הג"ל דתשמיש קדושה הוא, ולכן צריך לחלק בין שהס"ת מונח עליו או בתוכו¹³.

13 יש לברר שיטת רבינו בנדון תשמישי קדושה. דהנה בגמ' מגילה כ"ו ב' איתא "תשמישי קדושה נגנזין ואלו הן תשמישי קדושה דלוסקמי ספרים תפילין ומזוזות" ופרש"י דלוסקמי כמו אמתחת ושק לשום בו. ושם בהמשך "אמר רבא מריש הו"א האי כורסיא תשמיש דתשמיש הוא ורשי (ורש"י פירש שהוא בימה של עץ שנותן הס"ת עליו והוא כנראה השלחן, וכ"כ הבי"ב ובאה"ג בשם ר"מ, וס"ד דרבא משום שאין מניחים הס"ת ע"ג הכורסיא ממש אלא על המפה שעל הכורסיא) כיון דחזינא דמותבי עלויא ס"ת (כלי מפה) אמינא תשמיש קדושה הוא ואסור". ועולה מכאן שאם התשמיש נוגע אפילו לפעמים בדבר הקדושה עצמו הוי תש"ק אבל כשאינו נוגע כלל הוי תשמיש דתשמיש. ועוד שם "אמר רבא הני זבילי (דלוסקמי) דהומשי וקמטרי (ארגו) דספרי תשמיש קדושה ניהו ונגנזין. פשיטא! מהו דתימא הני לאו לכבוד עבידן לנטורי בעלמא עבידי קמ"ל". ולכאורה הדין בקמטרי כשהספר לפעמים נוגע בו שאל"כ לא הוי תשמיש קדושה כדמצינו גבי כורסיא. ומבינה הגמ' בס"ד שאף שנוגע כיון שעשוי לשמירה לא הוי תשמיש קדושה, קמ"ל. ומאי קמ"ל? אפשר לומר דאף שעשוי לשמירה נמי הוי תשמיש קדושה (ועי' בבאור הלכה אור"ח קנ"ד סע' ג' ד"ה אבל שכן פירשו המאירי ורי"ו ולרידם אף לשמירה הוי תשמיש קדושה) אבל עיין באר"ז סי' שפ"ו (והובא בשנות חיים שעל רבינו ירוחם נתיב שני ח"ד, ובמרדכי) שלא ניחא לפרש כך, דלא משמע לישינא הכי כלל. אלא הכוונה בקמ"ל שאותם קמטרי לא לנטורי עבידי אלא לכבוד לכן הוי תש"ק "הא למדת דכל היכא דלנטורי עבידי לית ביה משום תשמיש קדושה" (אור"ז) ומשמע לכאורה שאפילו נוגע בקדושה עצמה לא הוי תש"ק כיון שעשוי לשמירה. ורבינו ירוחם כ' בנתיב ב' ח"ד (י"ב) "ונראה כי אותו המקום שלנו שמשמים בו ס"ת לקרות יש לו דין קדושת ביכניס אבל אינו תשמיש קדושה דלעולם אין מניחין עליו ס"ת אלא ע"ג המטפחת והו"ל תשמיש דתשמיש וכן נראה מסוגית הגמ' וכן כתב הרא"ש כי לעולם אינו נקרא תשמיש אלא כשהספר ממש מונח עליו זולתי אם הוא עשוי לכבוד כגון מכסה שעושים לספרים על הקרשים שעל הספרים, אבל אותו המכסה העשוי לשמור אותו המכסה האחר שעל הספר נראה שהוא תשמיש דתשמיש". אי"כ משמע מדבריו שדבר העשוי לכבוד אף שאינו נוגע בדבר הקדושה עצמו הוי תש"ק וצ"ע מנ"ל זה, שהרי פשטות הגמ' שאף בכבוד צריך ליגע עכ"פ לפעמים בדבר הקדושה עצמו. והנה דין זה דרבינו ירוחם העתיק הרמ"א בסי' קנ"ד סע' ג' וז"ל שו"ע שם "תשמישי קדושה כגון תיק של ספרים ומזוזות ורצועות תפילין וארגו שנותנים בו ס"ת או חומש וכסא שנותנים עליו ס"ת ויולין שתולין לפני היכל יש

ס"ת כשהוא לברו אלא כשהוא בתיק [כט] וכן הכסא שהוכן להניח

באור הגר"א

לעולם נלא תיק ומטפחת ואפ"ה אמרינן דתמיש הוא: [כט] וכן הכסא כו'. גמ' עס

באורים לבאור הגר"א

[כט] גמ' שם מגילה כ"ו ב' "אמר רבא מריש הוא אמינא האי כורסיא תשמיש

בהן קדושה וצריך לגנון. הג"ה — ודווקא הדבר שמניחין בהן דבר הקדושה בעצמו לפעמים או שנעשה לכבוד כגון המכסה שעל הקרשים של הספרים אבל אותו מכסה שהוא לשמור אותו מכסה שעל הקרשים לא מיקרי תשמיש דהוי תשמיש דתשמיש וכל כיו"ב. והגר"א שם בסק"ח הביא מקור לדברי רבינו ירוחם שלכבוד אף שאינו נוגע הוי תש"ק מהגמ' במגילה גבי קמטרי דספרי שקמ"ל שלכבוד עשויים והוי תש"ק "ואע"ג שאין מניחין הס"ת בתוכו בלא מטפחת, וכמ"ש הרמב"ם פ"י מהל' ס"ת ה"ד תיק שהוכן לס"ת והונח בו וכן המטפחות והארון והמגדל שמניחים בו ס"ת אע"פ שהספר בתוך התיק וכן הכסא שהוכן להניח עליו ס"ת והונח עליו ס"ת הכל תשמישי קדושה הן ואסור לזרוקן וכו'. וכמ"ש בשו"ע יו"ד רפ"ג סי"ב. א"כ נראה מרבינו הגר"א שכיון שהמציאות כך שלעולם אין מניחים ס"ת בקמטרי בלא הפסק וככ"ז אומרת הגמ' שהוי תש"ק, מכאן שכל שלכבוד אף שאין נוגע כלל הוי תש"ק (ומה דמשמע מכורסיא שצריך דווקא שיגע זה כשאינו עשוי לכבוד). ועי' גם בדבריו לקמן ס"ק ל"ג שהביא ראייה לתפוחי כסף דהוי תש"ק (אף שלא נוגע בספר) מהני קמטרי כל דלכבוד עשויים ומשמע שר"ל שאף שלא נוגע הוי תש"ק. וכ"כ בשער הציון או"ח קנ"ד אות ז'. ובעשוי לשמירה כתב הגר"א שם בסק"ט גבי המכסה שעשוי לשמירה דהוי תשמיש דתשמיש "זש"ש (במגילה) לנטורי כו' בכה"ג ולמדו הדמשק אליעזר והבה"ל שם ד"ה דווקא שדווקא בכה"ג שהס"ת נמצא בתוך התיק המפסיק בינו לארגו לא הוי תש"ק כיון דשומר בלבד אבל אם נוגע ממש בדבר קדושה הוי תש"ק. (וזה דלא כפמ"ג שכו' שאם עשוי רק לשמירה אף שנוגע ממש לא הוי תש"ק, ע"ש בבה"ל). והנה המ"ב ס"ק י"ד ועדה"ש כתבו דהא דלכבוד הוי תש"ק אף בהוי דבר מפסיק משום שמונח על הקדושה. ונראה דסמכו על המ"א סק"ח שכו' "שנעשה לכבוד ומונח על דבר הקדושה משא"כ ויילון" (ועי"ש במחה"ש שהסביר שמונח עליו בקבע ודבוק בו), ומשמע שאם העשוי לכבוד לא מונח על הדבר קדושה לא הוי תש"ק, וק"ל שע"פ מה שציין הגר"א כמקור הדין לקמטרי דספרי הרי שם אינו מונח על הס"ת וככ"ז הוי תש"ק. וכ"כ הרמב"ם והשו"ע ביו"ד רפ"ב שארון ומגדל הוי תש"ק אף שהס"ת מונח בתיק ואינו נוגע. ואם תאמר משום דהוי לכבוד הוי אינו מונח על הס"ת אלא להיפך (והפמ"ג הרגיש בקושי וכ' שארון שאני אך לא כ' במה שונה). והנה הגר"א אצלנו גבי ארון ומגדל כ' דמש"ש בגמ' מריש ס"ד רבא דהוי תשמיש דתשמיש דווקא אכסא שמניחין אבל בתוכו לעולם תשמיש קדושה כי אין מניחים בתוכו לעולם בלא תיק ומטפחת ואפ"ה אמרינן דתשמיש הוא. ואולי רצה הגר"א בזה ליישב דאף שארון ומגדל אינו מונח על הס"ת מ"מ כיון שהס"ת מונח בתוכם ולא עליהם זה עדיף והוי תש"ק אף שאינו נוגע משום דהוי לכבוד. והיוצא שדבר עשוי לכבוד, אם נוגע ממש פשוט שהוי תש"ק, וכשלא נוגע דעת מ"א ומ"ב שאם מונח על הדבר קדושה הוי תש"ק אף שמפסיק דבר בנייהם. ומוסיף הגר"א שכשהדבר קדושה מונח בתוכו כמו בארון ומגדל ג"כ הוי תש"ק אף שלא מונח עליו

ס"ת עליו כג והונח כולם תשמישי קדושה הם ואסורים [ל] ולאחר שיכלו או ישברו נגנוזים:

יג כי תיבה שנשברה מותר לעשות ממנה אחרת קטנה אבל אסור לעשות ממנה כסא לספר תורה [לא] וכסא שנשבר מותר לעשות

באר הגולה

עליו ס"ת ציוס שמוציאין שני ספרי תורה: כג שס דתרחי צעינן דלזמניה לנך והונח עליו כרנ חסדא סנהדרין דף מ"ח ע"א [וכרנא דאפסקא הלכמא כוומיה שס ע"צ]: כד מימרא

באור הגר"א

וכאן לא אמר אע"פ כו': [ל] ולאחר כו'. כמ"ש בסי"ג ובספ"ט דשנת מקק מטפחות: [לא] וכסא כו'. כגירסת הרי"ף והרא"ש שס ועבא"ח סי' קנ"ד: [לב] אלז כו'. ירושלמי

באורים לבאור הגר"א

דתשמיש הוא ושרי כיון דחזינא דמותבי עלויא ס"ת אמינא תשמיש קדושה הוא ואסור". וכאן לא אמר השו"ע כמ"ש גבי מגדל "אע"פ שאין מניחים בו ס"ת כשהוא לבדו אלא כשהוא בתיק", דכיון שאין הס"ת מונח בתוכו אלא על הכסא לא הוי תשמיש קדושה אא"כ מניחים עליו הס"ת לפעמים ישירות בלי דבר המפסיק.

[ל] כמ"ש בסעי' י"ג "תיבה שנשברה מותר לעשות ממנה אחרת קטנה אבל אסור לעשות ממנה כסא לס"ת" (דכיון שטעונים גניזה אין לעשות מהם אחר שנשברו תשמיש פחות), ובספ"ט דשבת דף צ' א' "מקק ספרים (אכילת תולעת אוכלת הספרים ומרקבתן ושמו מקק, רש"י). ומקק מטפחותיהם (שעורן לענין הוצאה בשבת) כל שהוא שמצניעין אותן לגנוזן (שכל דבר קדש טעון גניזה, רש"י)". הרי שתשמיש קדושה שבלה כגון מקק מטפחות טעון גניזה.

[לא] כגרסת הרי"ף (מגילה כ"ו ב') והרא"ש שם פ"ד סי' ב' "ואמר רבא האי תיבתא דאירפט מיעבד תיבתי זוטרתי שרי כורסיא אסור, כורסיא נמי מיעבדי כורסיא זוטרתי שרי דרגא לכורסיא אסור" (דאלו בגמ' דידן מגילה כ"ו ב' סיפא מכורסיא נמי וכו' ליתא). ועבא"ח סי' קנ"ד¹⁴.

(ולאפוקי וילון שלנו שלא מניחים אפילו לפעמים תחת הס"ת). ובדבר העשוי לשמירה אם לא נוגע כלל לא הוי תש"ק. ובנוגע דעת אר"ז ופמ"ג שג"כ לא הוי תש"ק ודעת מהר"ו ומאירי והגר"א דהוי תש"ק.

14 שם כתב בסעי' ו' "אין עושין מתיבה כסא לס"ת אבל מותר לעשות מתיבה גדולה קטנה וכן מותר לעשות מכסא גדול כסא קטן אבל אסור לעשות ממנו שרפרף (פירוש כסא קטן) לכסא וכן מותר לעשות מוילון גדול וילון קטן או לעשות ממנו כיס לס"ת אבל לעשות ממנו כיס לחומש אסור. הג"ה: ופרוכת שאנחנו תולים בפני הארון אין לו קדושת ארון

ממנו כסא קטן ואסור לעשות ממנו שרפרף (פי' ספסל קטן) לכסא:
 יד כה הבימות שעומד עליהם האוחז הספר אין בהם קדושת ס"ת
 [לכן כי אבל יש בהם משום קדושת בית הכנסת:
 מזו כי כל מה שעושה לספר תורה אם עשאו על תנאי להשתמש
 בו שאר תשמיש אם רצה מועיל בו התנאי:
 מזו [לגן] כח תפוחי כסף וזהב שעושים לספר תורה לנוי תשמישי

באר הגולה

דרכא מגיל' ד' כ"ז ע"ג: כה מימרא דרבי זירא א"ר ממנה שם דף ל"ג: כו ר"ן נשם
 הירושלמי: כו ירושל' שם וכחצוהו הרא"ש והמרדכי שם וכ"כ הטור: כח שם הרמב"ם

באור הגר"א

שם ר' יהודה נשם שמואל צימה ולוחין אין נשם משום קדושת ארון ויש נשם
 משום קדושת צה"כ אנגלין אין כו' ויש כו': [לגן] תפוחי כו'. דכל שלכבוד עשוין

באורים לבאור הגר"א

[לכן] ירושלמי שם מגילה פ"ג ה"ב " רב יהודה בשם שמואל בימה
 ולוחין אין בהם משום קדושת ארון ויש בהם משום קדושת בית הכנסת,
 אינגליין (כלונסאות שתולין עליהן הפרכת שלפני הארון, קרה"ע) אין בו משום
 קדושת ארון ויש בו משום קדושת ביכנס"ס¹⁵.

[לגן] דכל שלכבוד עשוין הרי הם תשמישי קדושה כמש"ש בגמ' מגילה כ"ז
 ב' "ואמר רבא הני זבילי (כמין דלוסקמי, רש"י) דחומשי וקמטרי (ארגו, רש"י)
 דספרי תשמיש קדושה ניהו ונגזים, פשיטא, מהו דתימא הני לאו לכבוד עבדין
 לנטורי בעלמא עבידי, קמ"ל" (דלכבוד הם, ומכאן שכל עשוי לכבוד הוי תשמיש
 קדושה)¹⁶.

רק קדושת ביהכנס"ס וכן הכלונסאות שבו תולין הפרוכת ומ"מ אסור לעשות מהם העצים
 שמסמנים בו הקריאה לחובת היום שאינן קדושים כמו הם". וכ' שם רבינו בס"ק א' "כגו'
 הרי"ף ורא"ש שם וכ"ה בירושלמי שם" ועי"ש בד"א ובברכת אליהו שמ"ש וכ"ה בירושלמי
 שם הוא ט"ס.

15 ע"י באורי"ח קנ"ד, ז' בשו"ע שכ' "הבימה (פי' מקום גבוה) כגון בימה שהיו עושין
 למלך אין בה קדושת ארון אלא קדושת ביהכנס"ס". וכ' שם רבינו בס"ק י"ז ד"ה כגון
 בימה "רש"י (במגילה ל"ב א' הלוחות והבימות אין בהן משום קדושה, ופרש"י כמה
 שהיו עושין למלך בפרשת המלך) אבל הרמב"ם (בהס"ת פ"י ה"ד) וטור ש"ע סימן
 רפ"ב (בהביאם דין בימה הנ"ל) כתבו שעומד עליהם האוחז ס"ת". ומ"ש בשו"ע שם
 אין בה קדושת ארון אלא קדושת ביהכנס"ס זה ע"פ גי' הרא"ש, דבגמ' איתא רק אין
 בהן משום קדושה.

16 עיין לעיל הערה 13.

קדושה הם ואסור להוציאם לחולין אם לא לקנות בהם ס"ת או חומש:

יז [לד] כט כל מה שאסור לשנותו לקדושה קלה אם מכרוהו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר מותר:
יח [לה] יחיד שמוכר ספר תורה שלו ותשמישו ל' יש מי שמתיר

באר הגולה

צפ"י מהלכות ס"ת: כט טור ממילא דרנא שס דף כ"ז ע"א: ל שס צסס אציו הלא"ש דדמי

באור הגר"א

כמ"ש צגמ' מ"ד הני כו': [לד] כל מה כו'. כמ"ש צנכ"כ: [לה] יחיד כו'. עמ"ש

באורים לבאור הגר"א

[לד] כמ"ש מגילה כ"ו א' בבית הכנסת, דאיתא שם "אמר רבא לא שנו (דאין מורידין דמים מקדושתן ובית הכנסת בחשיבותו עומד אף ביד הלוקח דומיא דספרים לוקח בהן ס"ת והלה מנהיג ספרים בהוייתן, רש"י) אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר (פקעה קדושה מן החפץ ומן הדמים ומותר לעשות מהן כל רצונם, רש"י) אפילו למישתא ביה שיכרא שפיר דמי (לקנות בדמים ולעשות שכר לשתות, רש"י).

[לה] עמ"ש בא"ח סי' קנ"ג סי' בשו"ע "יש אומרים דיחיד בשלו אפילו ס"ת מותר למכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה כל שלא הקדישו לקרות ברכים ויש מי שאוסר א"כ ללמוד תורה או לישא אשה", וכ' שם רבינו¹⁷ בס"ק ל"א י"א כו'. דבשלו הוא כשבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר בשל צבור וכמ"ש בס"ז (שרשאים להוציא המעות שקבלו תמורת בהכנ"ס לכל מה שירצו, ודין זה אינו רק בביהכ"נ אלא) ה"ה לכל דברי קדושה". ושם בס"ק ל"ב כ' "ויש מי כו'. כמ"ש בגמ' שם (מגילה כ"ז א' לא ימכור אדם ס"ת ישן ליקח בו חדש, וכן איתא שם אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה). וכתב הריב"ש בסימן רפ"ה דהרמב"ם ס"ל דלא אמרו (שאם מכרו זט"ה במא"ה רשאים להוציא המעות לכל מה שירצו) אלא בביהכ"נ ולא לשאר דברי קדושה (ודייק כן מדכ' הרמב"ם בפ"א מה' תפילה ה"ח דבהכ"נ שבכפרים אם מכרוהו זט"ה במא"ה הדמים חולין, ואלו בפ"י מהל' ס"ת ה"ב כתב לעולם אין

17 מ"ש בסוגריים הוא ע"פ הברכת אליהו שם ועמ"ש בהערה 2.

להשתמש בדמיו לא ויש מי שאוסר. [לן] (ואס היו זה טעיות לכ"ע שרי
 (רינ"ש סי' רפ"ו) ועיין נל"ח סימן קנ"ג):
 יב לב מותר להניח ספר תורה על ס"ת ומניחים חומשים ע"ג

באר הגולה

למכרוהו שזעה טובי העיר: לא כן משמע מדברי הרמז"ס שס: לב זריחא מגילה דף כ"ז
 ע"א:

באור הגר"א

נל"ח סי' קנ"ג ס"י: [לן] ואס היו כו'. כמ"ס הרמז"ס דלינו אלף כחומשין: [לז] אלף

באורים לבאור הגר"א

מוכרין ס"ת אלא לשני דברים שילמוד תורה בדמיו או ישא אשה בדמיו. הרי דאין
 רשאי להוציא המעות לכל מה שירצו בשאר דברי קדושה) כמו שא"י להורידן
 הן עצמן לקדושה קלה משא"כ בבה"כ (שאם מכרוהו זט"ה במא"ה יכולין להוריד
 הבהכ"נ עצמו מקדושתו) כמ"ש בס"ט (שאם מכרו זט"ה במא"ה יכול הלוקח
 לעשות כל מה שירצה ואפי' מרחץ ובורסקי וכו'). וכ"ש לגרסת הספרים דגרסי
 (במגילה כ"ו ב' לא שנו (דאין מורידין דמים מקדושתן רש"י) אלא כשלא מכרו
 זט"ה במא"ה אבל מכרו זט"ה במא"ה) אפילו למישתא ביה שיכרא ולמשטח
 ביה פירי (דלגי' זו שהגמ' מסיימת גם ולמשטח ביה פירי מוכח) דקאי אבה"כ
 (ודלא כרש"י שפירש דקאי אדמי ביהכ"נ, ופירש כן משום שבגירסתו ליתא
 הסיום ולמשלח ביה פירי). ומ"מ גם הדין דסע' ז' (שגם הדמים יוכלו להוציא
 לכל מה שירצו כשמכרו זט"ה במא"ה) אמת וכמ"ש בתוספתא הנ"ל (מגילה
 פ"ב ה"ז ר' מנחם בר יוסי אמר בהכ"נ לא יקחו את הרחבה א"ר יהודה בר"א
 בזמן שלא התנו עמהן פרנסי העיר אבל אם התנו עמהן פרנסי העיר רשאין
 לשנותה לכל דבר שירצו) ועוד מדשרי במתנה חליפי הנאה שקבלו כבר (ע"כ
 שרשאין להוציא המעות לכל מה שירצו). וסברה הראשונה (שבשו"ע, דיחיד
 בשלו אפי' ס"ת מותר למכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה) ס"ל דמש"ש
 (כ"ז א') לא ימכור אדם ס"ת ישן ליקח בו חדש בשל רבים איירי, דעלה קאי
 הבעיא שם (בגמ' מהו למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש ואיירי בכפרים, א"נ
 בכרכים ובאופן שמותר למכור כגון דאיכא חד דאדעתא דידיה קאתו) וע"ז
 אמרו ת"ש כו' אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה, וכ"כ מרדכי
 (שם סי' תתכ"ד) בשם ראבי"ה.

[לן] כמ"ש הרמב"ם פ"ז מהל' ס"ת הי"א "אבל אם כתב המלא חסר או
 החסר מלא או שכתב מלה שהיא קרי וכתב כקריאתה וכו' הרי זה פסול
 ואין בו קדושת ספר תורה כלל אלא בחומש מן החומשין שמלמדין בה
 התנוקות".

נביאים וכתובים אבל אין מניחים נביאים וכתובים על גבי חומשים
ולא חומשים על גבי ס"ת:

הגה [לז] אבל כתובים על גבי נביאים (או איפכא שרי) (נ"י נשם הר"ן נשם תוספות
פ"ק דנ"ז) [לח] וכל זה מירי נב' כריכות שכל א' כרוך בפני עגמו אבל נכרך
א' הכל שרי (מרדכי פ' השותפין) וע"ל סי' רמ"ו דאסור להרהר בדברי תורה
במקומות המטונפים והוא משום כבוד תורה:

באור הגר"א

כתובים כו'. מדלא חילק בגמ' הנ"ל ביניהם ומשוי אותם להדדי וכן שם לענין גלילות
מטפחות וכן בירושלמי לענין מכירה ע"ש ועמוס' דנ"ז י"ג ב' ד"ה ר"י כו': [לח] וכ"ז
כו'. עמוס' שם ד"ה מדביק כו':

באורים לבאור הגר"א

[לז] מדלא חילק בגמ' הנ"ל מגילה כ"ז א' ביניהם ומשוי אותם להדדי דאיתא
שם "מניחים ס"ת על גבי תורה ותורה ע"ג חומשין (ס"ת שאין בו אלא חומש
אחד, רש"י) וחומשים ע"ג נביאים וכתובים, אבל לא נביאים וכתובים ע"ג
חומשים ולא חומשים ע"ג תורה", הרי שנביאים וכתובים שוין. וכן שם לענין
גלילות מטפחות דאיתא שם "גוללין ס"ת במטפחות חומשים וחומשים במטפחות
נביאים וכתובים, אבל לא נביאים וכתובים במטפחות חומשין ולא חומשים
במטפחות ס"ת". וכן בירושלמי מגילה פ"ג ה"א לענין מכירה ע"ש שכ' "אפי'
מטפחות תורה וחומשין (אם מכרו אותם) לוקח בהם נביאים וכתובים, ספרים
לא יקחו מטפחות, אפילו נביאים וכתובים (שמכרו) אינו לוקח בהם מטפחות
תורה וחומשים". ועמוס' דב"ב י"ג ב' ד"ה ר"י שכ' דלא אשכחן שיהא אסור
להניח אלא נביאים וכתובים ע"ג תורה אבל נביאים ע"ג כתובים או איפכא
לא.

[לח] עמוס' שם ב"ב י"ג ב' ד"ה מדביק אדם תורה נביאים וכתובים
כאחד שכ' "אע"פ שא"א שלא יתן נביאים וכתובים ע"ג תורה ובמגילה כ"ז
א' משמע שאסור להניח, ה"מ בשתי כריכות אבל כשהן מדובקין יחד אינו
גנאי".